

КЗ КОР «Меморіальний музей К. Г. Стеценка»

Щорічне електронне видання
Випуск №1

СТЕЦЕНКІВСЬКИЙ ПОРТАЛ

08531, Київська обл., Фастівський р-н.,
с. Веприк, вул. Стеценка, 1
museum_kgstetsenko@ukr.net
+38(067)-278-49-98

КРАЩЕ ПОБАЧИТИ, НІЖ СТО РАЗІВ ПОЧУТИ

Експозиція «Вітальня»

НАТАЛІЯ ЧУРСІНА
зберігач фондів музею

Підлаштовується під реалії сучасного життя і КЗ КОР «Меморіальний музей К. Г. Стеценка» у с. Веприк на Київщині. Ви можете вважати, що ми зберігаємо припалі пилом експонати та експозицію, яка не змінюється роками. Запевняємо вас, що це не так. Музей К. Г. Стеценка іде у ногу з часом, популяризує і досліджує свою спадщину, запроваджує інтерактивні методи роботи, розвиває сайт та соціальні мережі. Ми активно демонструємо експонати реальним і віртуальним відвідувачам, презентуємо виставки, оцифруємо і публікуємо наші надбання у рамках проекту «Оцифрована спадщина» та «Експонат тижня», але найбільшим нашим вподобанням є, звісно ж, спілкування з реальним відвідувачем, яке пригальмувалося у зв'язку з поширенням пандемії коронавірусу і початком повномасштабного вторгнення, змінило свою форму, але підлаштувалося під сучасні вимоги.

Нині все більше українців цікавляться історією своєї Батьківщини та визначними місцями рідного краю.

Запрошуємо і вас дізнатися про життя композитора, протоієрея УАПЦ, державного і громадського діяча К. Г. Стеценка, історію села Веприк та його талановитих жителів.

У нас буде цікаво дорослим і дітям, маленькій сімейній чи великій екскурсійній групі. Адже завітавши до садиби композитора ви відчуєте теплу атмосферу національного побуту, ніби знову повернетесь до будинку своїх предків, згадаєте смачні страви з печі, ліжко з сіном і аромат дитинства, а хто ніколи цього не відчував, вперше зануриться у неймовірний етнічний світ.

Ви ніби особисто познайомитесь з Кирилом Григоровичем, пройдете з ним життєвим шляхом.

Музей – це не тільки збереження історії, а й наповнення її новим змістом і переосмислення з викликами сьогодення. Нині – це динамічний заклад з низкою послуг, які підлаштовуються під сучасного відвідувача. Музей стає місцем натхнення та нових відкриттів.

Дізнається про те, як простий хлопчина з багатодітної родини з Черкащини потрапляє до Києва та стає знаковою особою становлення української нації у кін. XIX – поч. XX ст. і долучається до еліти тогочасної української інтелігенції – М. Лисенка, В. Липківського, М. Леонтовича та інших.

Ми вам розповімо історію знайомства і одруження з Євгенією Франківською. Як одна революція 1905 р. віддалила його на тривалий період від Києва, а інша надихнула на творчий запал і кинула у вир столичних подій. Чому Симон Петлюра наказав саме К. Стеценка та О. Кошицю створити хорову капелу для дипломатичної поїздки за кордон та як учасники колективу у телячих вагонах рятувалися з Києва, а потім давали тріумфальні концерти у найкращих залах Європи.

У нас ви дізнається про те, що ж надихало славетного композитора на створення музичних шедеврів, про його захоплення кіньми і голубами і як разом з Миколою Леонтовичем збирали малину в чарівних подільських лісах.

Ви дізнається про те, як потрапила родина Стеценків до Веприка і про білий рояль, який прикрашав вітальню композитора; про те, як полювали на композитора чекісти, про велелюдний похорон і подальше забуття на 34 роки. Ви дізнається хто ж успадкував талант Кирила Григоровича і про те, що він був не єдиною талановитою дитиною у родині.

Піаніно «Україна» у експозиції музею

Тільки у нас ви побачите стіл зі сторічною історією, який власноручно змайстрував Кирило Григорович; портрет Т. Г. Шевченка, написаного художником Фотієм Красицьким, правнуком великого Кобзаря; випускне фото майбутнього протоієрея УАПЦ після закінчення Київської духовної семінарії; ікони, подаровані отцем Кирилом після вінчання веприцьким молодятм Скрипченкам, учасникам його сільського хору; почуєте унікальні записи, які линуть зі старого патефона.

Старовинний патефон у експозиції музею

Також ви познайомитесь з героїчною постаттю політв'язня В. І. Косовського, якому після повернення із заслання, незважаючи на пильний нагляд каральних органів, вдалося створити музей українського композитора і священника, відкрити ФАП з національною українською символікою, який згодом стане переможцем конкурсу серед тисяч подібних медичних закладів СРСР.

Експозиція «Кухня»

Окрім екскурсій, пропонуємо посмакувати запашним трав'яним чаєм, зробити мініфотосесію у традиційній атмосфері, взяти участь у майстер-класі і створити оригінальну річ своїми руками.

КИРИЛО ГРИГОРОВИЧ СТЕЦЕНКО

Народився 24 травня 1882 р. у с. Квітки на Черкащині. Батько – Григорій Михайлович – селянин, художник. Мати – Марія Іванівна – домогосподарка.

Навчався у Софійській духовній школі і Київській духовній семінарії.

У 1905 р. – одружився із Євгенією Антонівною Франківською. У родині народилося троє дітей (Анастасія, Зінаїда та Вадим), а також вони виховували прийомну доньку Анастасію.

Родина Стеценків у с. Веприк. 1921 р.

Кирило Стеценко за своє коротке життя обіймав різноманітні посади працюючи на українську культуру і державу:

1903 р. – працює вчителем співу і музики у Київській церковно-учительській школі.

1905 р. – викладає співи в учительській семінарії.

1908 р. – у Білоцерківській гімназії працює помічником класних наставників і викладачем співів.

1909 р. – працює в Учительському інституті, фельдшерській школі і Фребелівському педагогічному інституті.

1910 р. – переїжджає до Тиврова і влаштовується у духовне училище.

1911 р. – переїжджає до с. Голово-Русава, отримує сан священника, завідує церковнопарафіяльною школою.

Кирило Стеценко серед діячів української культури

Талановитий композитор, автор близько 50 романсів та вокальних ансамблів, понад 50 оригінальних творів, 4 кантат, опер для дітей та духовних творів.

Організатор близько 30-ти хорових колективів, серед них: Перший український національний хор, Перша та Друга мандрівна капели Дніпросоюзу, співорганізатор Української Республіканської капели.

Протоієрей УАПЦ, основоположник української національної церковної музики.

Серпень 1917 р. – переїздить до Вінниці, де працює у секретаріаті кооперативного Подольсоюзу.

Жовтень 1917 р – повертається до Києва, викладає в Київській учительській семінарії, працює в музичному відділі Міністерства освіти.

1918 р. – викладає у Київській учительській семінарії, працює в музичному відділі Міністерства освіти.

1919 р. – працює в музичному відділі Головного управління мистецтва та національної культури, робота у художньо-адміністративній раді Капели, викладає співи і музику в Київській учительській семінарії

1920 р. – завідує музично-хоровою секцією культпросвітнього відділу «Дніпросоюзу», викладає бібліографію хорової літератури у Вищому музично-драматичному інституті ім. М. Лисенка.

1921 р. – робота у с. Веприк і м. Київ. Викладає на регентських курсах та читає бібліографію хорової літератури в Музично-драматичному інституті. Працює у місцевій парафії.

Важливі факти із життя
Кирила Григоровича Стеценка

✓ У 13 р. диригує хором учнів духовної школи та пише перший твір «Хвалить ім'я Господнє».

✓ У 17 р. стає помічником, а згодом диригентом у хорі М. Лисенка.

✓ У 1906 р. у К. Стеценка конфісковано музику до гімну «Ще не вмерла Україна».

✓ Писав на замовлення революційні пісні.

✓ Організував з колегами курси нотної грамоти і хорового співу у десяти містах України.

✓ Один із засновників Кобзарської школи та кафедр української народної музики при Київській, Харківській та Одеській консерваторіях і провідних музшколах.

✓ Один із організаторів Диригентського інституту.

✓ Організатор Першого Українського національного хору.

✓ Директор хору на Панахиді по гетьманові І. Мазепі.

✓ Автор 2-х випусків «Шкільного співаника» та «Початкового курсу навчання дітей нотного співу».

✓ За наказом С. Петлюри К. Стеценко та О. Кошиць організували Українську Республіканську капелу для дипломатичної місії закордон.

✓ Указом Київського єпархіального совета було заборонено виконувати обов'язки священника – указу не дотримувався.

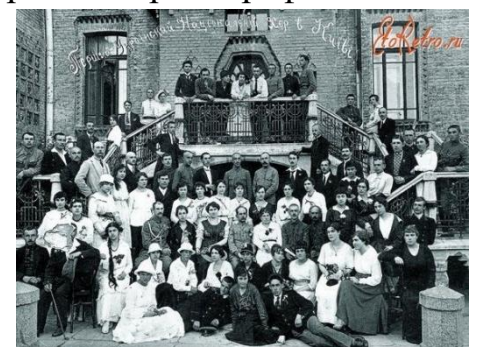
✓ Організатор хорової бібліотеки.

✓ Організатор Першої і Другої мандрівних капел Дніпросоюзу.

✓ У 1920 р. обрано професором Київської консерваторії.

✓ Організатор музичного видавництва «Кобза».

✓ Стояв біля витоків УАПЦ. Один із перших перекладачів богослужбових книг та українізаторів парафій.

Пісня українська розкаже народові його історію... і він узнає і серцем своїм прийме дух вільності і свободи**К. Г. Стеценко**

Кирило Григорович Стеценко був обдарований абсолютним слухом та прекрасною музичною пам'яттю. Його брат Петро розповідав, що в роки навчання у школі, «... почувши яку-небудь гарну нову річ, Кирюша по пам'яті передавав її на піаніно».

Під час навчання у Софійській духовній школі (1892 – 1897 рр.) К. Г. Стеценко пише перші свої твори: «Хваліть ім'я Господнє» та «Херувимську». У 1905 р. на власне весілля він створює «Вінчання». Йому належать аранжування п'яти десятків колядок і шедрівок («Ой, сивая та і зозуленька», «Пане господарю», «Ой, на річці, на Ордані», «Діва Марія» та інші).

Лю Пархоменко класифікує твори Кирила Стеценка наступним чином:

1. Хорові твори: «Рано-вранці новобранці» (сл. Т. Шевченка), «Єднаймося» (сл. І. Франка), «Шевченкові» (сл. К. Малицької), «Веснонько-весно» (сл. О. Коваленка), «Знов весна» (сл. Лесі Українки) та ін.
2. Церковні відправи: «Вінчання», «Літургії», «Всенічна», «Панахида», «Херувимські» та ін.
3. Аранжування народних пісень: п'ять десятків колядок і шедрівок, «Чуєш, брате, мій», «Сльозами злита Україна», «Тече вода з-під явора», «Світять зорі» та ін.
4. Камерно-вокальні твори: «Вечірня пісня» (сл. В. Самійленка), «Дивлюсь я на яснії зорі» (сл. Лесі Українки), «Ой чого ти, дубе» (сл. С. Черкасенка), «Плавай, плавай, лебедонько» (сл. Т. Шевченка), «Стояла я і слухала весну» (сл. Лесі Українки), «Цар Горох» (сл. С. Самійленка) та ін.
5. Ансамблі: «Вночі на могилі» (сл. Б. Грінченка), «Колискова» (сл. О. Коваленка), «О, не дивуйсь» (сл. О. Олесья) та ін.
6. Композиції для театру: «Бувальщина», «Як ковбаса та чарка», «Сватання на Гончарівці», «Про що тирса шелестіла», «Гайдамаки» та ін.
7. Опері: «Полонянка», «Кармелюк», «Лисичка, Котик і Півник», «Івасик-Телесик» та ін.
8. Інструментальна музика: «Пісня без слів», Марш до ювілею М. Заньковецької.

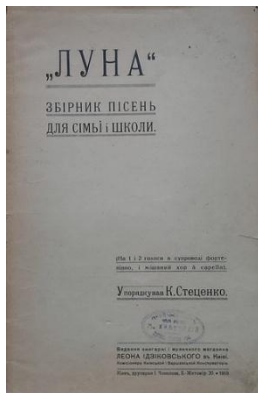
Насолоджуйтеся музикою Кирила Стеценка у виконанні Павла Гуньки на [сайті ukrainianartsong.art](http://сайті.ukrainianartsong.art) або відсканувши qr-код

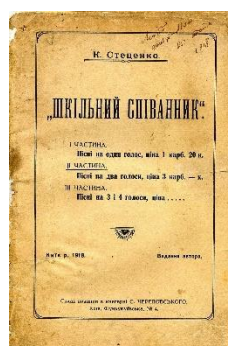
Завантажуйте або переглядайте оцифровані ноти К. Г. Стеценка на офіційному сайті музею stetsenko.in.ua або відсканувавши qr-код

Шкільний співочий репертуар /методички**Збірка «Луна»**

Збірник пісень для сім'ї і школи на 1-2 голоси з супроводом фортепіано і мішаного хору а саррелла 1906-1907 р.
Видавництво Л. Ідзіковського

«Шкільний співаник»

Ч. I. – пісні на один голос (54 народні пісні без супроводу – для сольфеджування) – в-во Вернигора 1918 р.
Ч. II - пісні на два голоси (без супроводу).
Видавництво автора 1918 р.
Ч. III – пісні на 3 і 4 голоси без супроводу (укладений з обробок Лисенка, Леонтовича, Степового, Кошиця, Стеценка).Лейпци в-во «Українська накладня» 1917 р.

Початковий курс навчання дітей нотного співу

методико-дидактичні матеріали. Київ видавництво Вернигора 1918 р.

Як виник Меморіальний музей К. Г. Стеценка»

Меморіальний музей К. Г. Стеценка розпочав свою історію з музею-кімнати при веприцькому Будинку культури, яку організував місцевий ентузіаст, поет, фельдшер, громадський діяч, колишній політв'язень В. І. Косовський у 1969 р.

За клопотанням Володимира Косовського, Спілки композиторів і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури до 100-ліття від дня народження К. Г. Стеценка у 1982 р. у с. Веприк було реконструйовано хату, де він жив у 1920 – 1922 рр., і утворено в ній меморіальний музей.

У 1990 р. він починає функціонувати як відділ Білоцерківського краєзнавчого музею, а у 1997 р. отримує статус окремого закладу під підпорядкуванням Фастівського районного відділу культури. Через 10 років, у 2007 р., музей стає обласним закладом.

На сьогодні експозиція КЗ КОР «Меморіальний музей К. Г. Стеценка» складається із 5 кімнат: кухня, вітальня, спальня, світлиця, кабінет В. І. Косовського.

У музеї нараховується 2964 експонати.

Щорічно нас відвідує значна кількість екскурсантів з різних куточків України, а інколи, і світу.

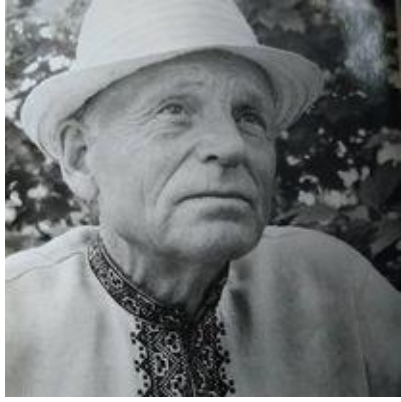
Працівники музею щороку розробляють нові тематичні інтерактивні програми та екскурсії, майстер-класи, пам'ятні, наукові і благодійні заходи.

Діяльність музею активно висвітлюється і популяризується на офіційному сайті stetsenko.in.ua, соціальних мережах [Facebook](https://www.facebook.com) та [Instagram](https://www.instagram.com), а також на [Youtube-каналі](https://www.youtube.com).

Зима у КЗ КОР «Меморіальний музей К. Г. Стеценка». 2024 р.

ЗАСНОВНИК МУЗЕЮ

Володимир Іванович Косовський народився 28 липня 1923 р. у мальовничому селі Веприк на Фастівщині.

Важливе значення у формуванні особистості хлопця мала родина, саме тут завжди панувала любов до Батьківщини, її культури та історії, а «Кобзар» Т. Шевченка був настільною книгою сім'ї Косовських. Письменник та хороший друг В. Косовського Юрій Хорунжий зазначав, що «нескореність духу, жилавість житейська, врешті неубійна віра в можливість кращого становища речей і суспільства в цілому – це таке, що не береться на порожньому місці, а від діда-прадіда переходить у спадок». Дідусь по матері, **Сак Олексійович Корж**, походив з козацького роду, писав вірші, мав гарний голос, не знаючи нотної грамоти, добре грав на скрипці, а також був знайомий з видатним композитором К. Г. Стеценком. **Мати, Косовська Євгенія Саківна**, – хористка веприцького церковного хору К. Г. Стеценка. **Батько, Косовський Іван Петрович**, – військовий комендант м. Васильків, був репресований у 1938 р.

Писати вірші Володимир почав у школі, свої перші твори він склав російською мовою, але настанови батька про те, що справжній поет повинен писати мовою свого народу, докорінно це змінили. А дідусь у свою чергу повчав: **«Не пиши вірші, як шумить ліс і плаче береза. Ти пиши, як плаче наш голодний народ, пограбований большевицькими катами»**. Саме завдяки таким порадам творчість В. І. Косовського відтворює найбільчі проблеми українського народу та його держави.

Через постійний тиск влади родина часто переїздила, за цей час Володимир змінив п'ять шкіл. Закінчивши сім класів, у 1938 р. вступає до Київського залізничного технікуму, але навчання в ньому перешкоджає Друга світова війна.

Під час німецької окупації Володимир Іванович долучається до ОУН. За підпільну діяльність у 1943 р. його арештовують і засуджують військовим трибуналом на 20 років каторжних робіт і п'ять років поразки в правах. Покарання відбуває у Воркуті на шахті №5 і №2, а з 1947 р. перебуває у режимному таборі «Речлаг».

Нелюдські табірні умови не ламають волю Володимира Косовського, і він продовжує творити у засланні. Зберегти поезію в таких умовах було дуже складно, але знаходилися добрі люди, які йому допомагали. Зокрема, каторжанин Михайло Сорока приніс історію КППС і запропонував, щоб він, починаючи з першого рядка, наколював голкою букви у словах,

Історія кожного народу невід'ємно пов'язана з долями людей, які в різні часи проживали на теренах нашої неньки-України і самовіддано працювали і боролися за утвердження її свободи і незалежності

за текстом своїх віршів. Після наступної зустрічі той виніс книжку за зону. Дивлячись через аркуш на електролампу, М. Сорока переписав вірші і передав їх до Львова.

З виробничої характеристики від 04.07.1972 р. нам відомо, що В. І. Косовський від 1948 року працював фельдшером хірургічного відділення, а в 1951 – 1955 рр. – фельдшером медпункту шахти №1 «Капітальна». У характеристиках його відзначали як працелюбного, уважного, ввічливого, як людину, котра сумлінно виконувала свою роботу. У листопаді 1955 р. він був звільнений з ув'язнення, але за відсутності роботи повернувся у Воркуту на вільне поселення і ще деякий час працював там. **Реабілітували Володимира Івановича лише у 1991 р. Він перебував у засланні 11 років, 11 місяців, 5 днів.**

Після повернення на Батьківщину Володимир Косовський працював 8 років у селі Пилипівка Фастівського району, а пізніше в своєму рідному селі Веприк завідував фельдшерсько-акушерським пунктом. У 1972 р. на Всесоюзному огляді сільських медичних установ і первинних організацій Червоного Хреста Веприцький ФАП визнали найкращим у колишньому Радянському Союзі.

Багато зусиль було докладено В. І. Косовським і до збереження пам'яті про видатного композитора, диригента, музичного критика, громадського і культурного діяча, священника К. Г. Стеценка, який жив у с. Веприку на початку ХХ ст. Спочатку всі зібрані матеріали й експонати він зберігав у кімнатці Веприцького ФАПу. Згодом організував меморіальну кімнату К. Г. Стеценка у місцевому Будинку культури, яку було офіційно відкрито 27 липня 1970 р. Робив це на громадських засадах, вишукуючи експонати в родичів композитора, у київських музеях Миколи Лисенка і Лесі Українки. Не шкодував своїх скромних статків, аби поїхати в потрібне місце, придбати експонат, заплатити художникам за текстівки.

За ініціативою В. І. Косовського також було зібрано підписи односельчан на підтримку спорудження пам'ятника на могилі К. Г. Стеценка. За невтомними клопотаннями Володимира Івановича, Спілки композиторів і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури влада вирішила відновити хату, де жив К. Г. Стеценко у Веприку, заснувати там меморіальний музей композитора. Проте, саме в цей час його усувають від музейної справи, а в день відкриття музею до 100-ліття композитора у 1982 р. ентузіаста навіть не впускають до приміщення його дітища. Лише на початку 1990 р. В. Косовський повернувся до музею К. Г. Стеценка, оформив нову експозицію і продовжив свою роботу.

Не зважаючи на активну діяльність, В. І. Косовський не полишав поезію. Його твори побачили світ у поетичних і публіцистичних збірках. 1993 р. у видавництві «Ірис» вийшла збірка невідомих поезій В. Косовського **«В терні колючому»**. У 1995 р. Всеукраїнське товариство «Просвіта» видає його книгу для дітей **«Я б сипав райські самоцвіти»**. Саме за ці збірки 14 травня 1996 р. В. І. Косовський одностайно був прийнятий у Спілку письменників України. Також він підготував до друку збірку епістолярно-публіцистичних творів **«Пам'ять зобов'язує»**.

У 1997 р. виходить друком книга В. Косовського **«Як рвалися струни на кобзі»**, присвячена творчому спадку видатного композитора К. Г. Стеценка. У 1997 р. Володимир Іванович стає першим лауреатом літературної премії імені В. Марченка за публікації новел із табірної життя в часописі **«Зона»**. Велику кількість останніх поетичних творів В. І. Косовського надруковано у книзі **«Тризуб»**. У 2001 р., посмертно, виходить друком збірка прози, публіцистики, листів і поезії – **«Дума денна і нічна»**. В. І. Косовського охоче друкували як в Україні, так і за кордоном, зокрема, у збірнику «З облоги ночі», «Опера СВУ – музика ГПУ», альманасі «Біль», часописах «Дзвін», «Державність», «Нова Україна».

Уся творчість поета-мученика пройнята волелюбною ідеєю, що історично визрівала в народі – в серцях її кращих синів. Думки, слова і дії поета осяяні чистою, як кришталь, любов'ю до своєї віками гнобленої України, до її світлого, вільного, щасливого незалежного майбуття. В. І. Косовський брав участь у створенні чотирьох документальних фільмів за сценарієм режисера Г. Давиденка. В основу одного з них **«Невільник – брат, невільниця – сестра»** покладено життя родини Косовських. Володимир Іванович є серед осіб, чия біографія включена до довідника «Життя славетних» та видань Американського Біографічного Інституту.

Життя Володимира Івановича обірвалося 29 травня 2000 р. Поховали його в центрі села на майдані, біля ФАПу і церкви, поряд з могилою і пам'ятником К. Стеценка.

Він називав себе мрійником-поетом. Мріяв про нормальну в європейському колі українську державу і заради цього робив усе, що міг.

Знайомтеся із збірками автора за qr-кодом або натискайте [суди](#)

Веприк

Перші писемні згадки про с. Веприк датуються 1455 р. у книзі П. Клепатського «Очерки по истории Киевской земли. Литовский период».

Назва села походить від слова «вепр» – дика свиня. За іншою версією від імені козака Вепра, який володів цією землею.

Ревізія 1856 р. зафіксувала, що село нараховувало 140 дворів, а селянам належало 58 десятин землі. Населення на той час становило 995 осіб.

На 1900 р. у селі проживало 2100 осіб. Воно мало статус волосного, у володіння якого входило ще 11 населених пунктів. Землі у приватній власності було 2176 десятин. На той час у Веприку діяла православна церква, церковнопарафіяльна школа, ремісниче училище, було 7 рибних ставів, 5 молочних крамниць, маслобойня, олійниця, чайна, винна крамниця.

Православна церква святої мучениці Параскеви заснована у кін. XVIII ст., переживши перебудови і знищення діє і на сьогодні.

Неподалік с. Веприк знаходиться мальовничий **хутір Млинок** – пам'ятка археології національного значення, городище скіфських часів.

Відомі мешканці с. Веприк:

К. Г. Стеценко – видатний композитор XX ст.

А. П. Александров – радянський фізик, фахівець з атомної фізики й енергетики.

В. І. Косовський – поет, публіцист, громадський діяч Фастівщини.

В. С. Цибуленко – радянський легкоатлет, олімпійський чемпіон у метанні списа.

Б. В. Новіков – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент Академії політичних наук України.

Дитячі роки у с. Веприк провела Л. І. Хоролець – перший міністр культури незалежної України.

Більше про село Веприк дізнавайтеся з відео, яке можна переглянути за qr-кодом або відвідавши [Youtube канал музею](#)

Вічна Пам'ять Героям!

У 2024 р. веприківська громада втратила мужніх захисників

Шаманський Олександр Павлович

23.11.1990 – 20.06.2024

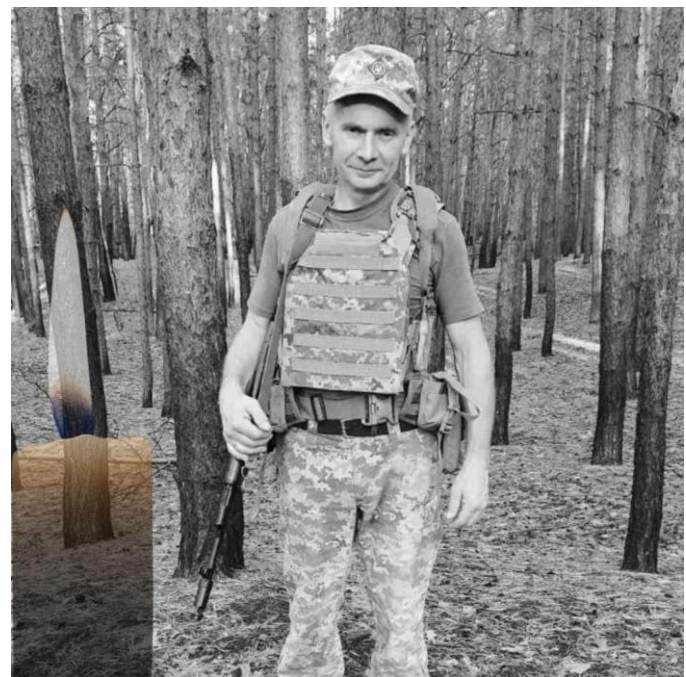
Литвиненко Сергій Миколайович

13.02.1974 – 02.07.2024

**Дзядковський Денис
Олександрович**

04.06.1989 – 03.09.2024

**Никоненко Леонід
Олександрович**

20.12.1967 – 27.09.2024

Життя музею у 2024 р.

У 2024 р. музей відвідало близько 1000 осіб. Для когось ця цифра здається мізерною, але для нас це показник зростання і розвитку. Незважаючи на його віддаленість від туристичних центрів, більшу частину відвідувачів становили туристи з Києва та шкільні групи з області, що нас надзвичайно тішить. Адже, тихий мальовничий куточок Київської області – с. Веприк насичене історичною пам'яттю, культурними традиціями та особливими локаціями.

Окрім екскурсій, ми наполегливо працювали у онлайн і офлайн сфері. Організація заходів, монтаж виставок, оцифрування фондів, створення відеосюжетів та багато іншого відбулося у 2024 р.

Пам'ятні заходи

Щорічно КЗ КОР «Меморіальний музей К. Г. Стеценка» вшановує пам'ять Кирила Григоровича Стеценка і Володимира Івановича Косовського. У ці дні проводяться акції вшанування, пам'ятні Панахиди, покладання квітів.

Панахида у пам'ять К. Г. Стеценка. 24 травня 2024 р.

К. В. Стеценко біля могили славетного діда

Аматорський колектив із с. Борова на акції вшанування К. Г. Стеценка

Аматорський колектив с. Веприк на акції вшанування К. Г. Стеценка

Учасники заходу до 101 річниці від Дня народження В. І. Косовського

Покладання квітів до могили К. Г. Стеценка.

Тематичні заходи

До державних та календарно-обрядових свят наукові працівники музею організували ряд тематичних заходів, які мають на меті популяризацію української історії, культури та традицій:

- Мова – скарб народу
- Діти мають право
- Ми гідні бути вільними
- Різдво вже тут
- Головні убори українців
- День молоді
- Традиції Великодня
- Вишиванка
- Рідне слово
- Вечорниці на Андрія
- Перемога в єднанні
- Новорічні співанки

Вишиванка

Вечорниці на Андрія

Діти мають право

Традиції Великодня

Головні убори українців

Канікули у музеї

Серія заходів, які мали на меті розважити дітей на канікулах, познайомити їх з експозицією музею, підтримати ментальне здоров'я. Відповідно до пори року працівники музею розробляють тему заходу та майстер-клас, який буде адаптуватися під різновікові категорії. Дана програма розраховується не тільки на дітей, але і на сімейні групи.

Одні із відвідувачів інтерактивної програми «Канікули у музеї»

Учасники програми «Різдво вже тут»

Анонси публікуються на сайті та сторінках у соціальних мережах музею напередодні офіційних канікул, а також розповсюджуються на електронні пошти загальноосвітніх закладів.
Діють лише за попереднім записом.

Відвідувачі тематичної програми

Етнофотосесія

Однією із популярних послуг у музеї є етнофотосесія. Ми пропонуємо унікальні локації для незабутніх фото. Фотосесію відвідувачі музею можуть зробити самостійно або приїхати з фотографом. Захід відбувається без шкоди експозиції.

Креативна майстерня

Проект «Креативна майстерня» запроваджено з метою підтримки ментального здоров'я шляхом арттерапії. Працівники музею розробляють майстер-класи по роботі з солоним тістом, папером, натуральними матеріалами, які цікаві не тільки для дітей, а і для дорослих.

Створення інтер'єрного віночка з натуральних матеріалів

Хатинки з солоного тіста, які створили відвідувачі музею

Учасники майстер-класу «Хатинка»

Їжачки з солоного тіста і зернят

Виготовлення патріотичної аплікації

Аплікація «Букет для матері»

Екскурсії

Екскурсії – улюблений вид діяльності працівників КЗ КОР «Меморіальний музей К. Г. Стеценка». Адже живе спілкування з відвідувачем не замінить соцмережі або листування. Завдяки екскурсії ми можемо занурити вас у частинку історії України, познайомити з особистістю К. Г. Стеценка, його родини, друзів і колег, розповісти про історію с. Веприк, його талановитих жителів, історію музею та причетних до цього осіб. 2024 рік відзначився знайомством з різноманітними гідями і екскурсоводами, мандрівниками-ентузіастами та патріотами-вчителями, які долучають своїх вихованців до національної культури і історії. Завдяки вам ми зберігаємо і популяризуємо національну спадщину.

Бібліотекарі університету Г. Сковороди з м. Переяслав

Туристи з м. Києва

ГО «Маскувальні янголи»

Чергова туристична група віддала шану К. Г. Стеценку

Вчителі мистецької освіти
фастівської громади

Виставки

Важливим методом популяризації фондів музею є виставки, які дозволяють показати приховані скарби КЗ КОР «Меморіальний музей К. Г. Стеценка». Адже у наших фондах є багато цікавих речей.

У 2024 р. було презентовано наступні тематичні виставки:

1. Мова – скарб народу
2. Поезія у творчості К. Г. Стеценка
3. Танцювальний колектив «Пролісок»
4. Українська вишиванка
5. Київщина туристична
6. К. Г. Стеценко – протоієрей УАПЦ
7. Музичні традиції с. Веприк

Виставка до Дня поезії

Поезія у творчості К. Г. Стеценка

Українська вишиванка

Онлайн-проекти

Невід'ємною і вагомою частиною роботи працівників КЗ КОР «Меморіальний музей К. Г. Стеценка» є онлайн сфера. Адже ведення соціальних мереж та наповнення сайту музею – це важливий крок популяризації і залучення відвідувачів. У онлайн працівники музею висвітлюють події, заходи, анонси і афіші, наукові напрацювання і т. п.

На постійній основі ми розвиваємо наступні напрями: оцифрування, публікування інтер'єрів і експонатів у рубриці «З експозиції музею» та «Експонат тижня», тематичні наукові дослідження («Музейні оповідки» та «Інформаційні довідки»)

Експонат тижня

Щотижнева рубрика, яка має на меті познайомити відвідувачів соціальних мереж музею із оригінальними експонатами. Найбільше реакцій від підписників отримав старовинний дерев'яний комод

Оцифрована спадщина. Ноти К. Г. Стеценка

У рубриці опубліковано оцифровані ноти композитора, які зберігаються у музеї. Переглянути і завантажити їх можна на сайті музею

stetsenko.in.ua

Оцифрована спадщина. Фотогалерея

У рубриці публікуються оцифровані фото і документи із фондів музею

З експозиції музею

Рубрика, яка знайомить підписників соціальних мереж із інтер'єрами музею

Музейні оповідки

Наукові дослідження, які публікуються у відеоформаті на [Youtube каналі](#)

КЗ КОР «Меморіальний музей К. Г. Стеценка» у соціальних мережах:

Facebook <https://www.facebook.com/stetsenko.museum/>

Instagram www.instagram.com/stetsenko.museum

Youtube <https://www.youtube.com/@stetsenko.museum>

Додавайтеся у друзі, стежте за новинами і залишайте відгуки!

Круглий стіл «Становлення УАПЦ. Роль окремих особистостей у ньому»

До заходу долучилися:

- Бурлака С. І. – завідувач сектору історико-краєзнавчого відділу Білоцерківської централізованої бібліотечної системи, науковий секретар КЗ КОР "Білоцерківський краєзнавчий музей"
- Бондар А. В. – учитель історії, завідувач музею гімназійної освіти Білої Церкви, завідувач сектором відділу інформаційно-краєзнавчої роботи ЦБС
- Цяпич Г. В. – старший науковий співробітник Фастівського державного краєзнавчого музею
- Дакал Т. А. – директор Фастівського державного краєзнавчого музею
- Кучер Н. А. – директор КЗ КОР "Меморіальний музей К. Г. Стеценка"

“Щоб відродити нашу Церкву, щоб вдихнути в неї душу живу, ми мусимо вискочити з-під московської церковної влади”.

Василь Липківський

“Любі брати і сестри! Коли ви бачите, що відроджується наша Українська Церква, лунає в храмах і в школах наша рідна мова, починається наша рідна освіта, то знайте, що це відроджується душа нашого народу, та душа народня, якої нічим не можна зупинити”.

Василь Липківський

Галина ЦЯПИЧ

РОЛЬ В. ЛИПКІВСЬКОГО У СТАНОВЛЕННІ І РОЗВИТКУ УАПЦ ПІД ВПЛИВОМ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РОКІВ

Становлення УАПЦ-одна з найяскравіших подій духовно-культурного відродження початку ХХ століття. В умовах жорстокого тоталітаризму церква вела виснажливу боротьбу за збереження християнської ідеології братерства й національного церковного визволення. Катастрофічне руйнування людини й суспільної свідомості звели до мінімуму важливість християнських цінностей та національної культури.

Лютнева революція 1917 року прискорила розвиток демократичних процесів у багатьох царинах життя російської імперії. Під час національно-визвольних змагань 1917-1921 років народилася незалежна Українська республіка. Українська церква звільнилася від зверхності панування РПЦ.

Серед духівництва поживавися народно-демократичний рух за церковне оновлення, відродження українських православних традицій. Починаючи з буремного 1917 року, одним із лідерів та ідеологів українського церковно-визвольного руху за утворення автокефальної православної церкви став протоієрей Василь Липківський. Ще в молоді роки розумів несумісність таких понять, як православні, з одного боку, і російська церква- з іншого. Він характеризував тогочасну роль Російської православної церкви в житті українського народу як «повну підлеглість державі російській і рабське виконання її завдань».

Поступово церковний рух в Україні набував національно-політичного характеру. «Вже на єпархіальних з'їздах лунала українська мова, постали вимоги про незалежність від Москви, а трохи згодом в духівництві постав поділ на українське і московське».[1,с. 8].

Отець Василь успішно перекладав Службу Божу та церковні книжки українською мовою, прагнучи відродити давні традиції Київського православ'я. Духівництво та миряни в Україні бачили можливість розв'язання національних церковних проблем на майбутньому Українському церковному Соборі.

Переїнятий вірою в перемогу справи церковного визволення України, В.Липківський писав: «Вірні сини Православної української церкви!.. Наш державний український уряд підняв свій власний прапор і на ньому написав світле гасло: «Народам воля». Підніmemo же ми поруч з ними свій християнський прапор і напишемо на ньому ще світліше гасло: «Христова свобода!». Народна воля і Христова свобода-от два світлих гасла, котрі поведуть нашу рідну Україну по дорозі правди і світла!»[2.]

Активізація діяльності духівництва викликала занепокоєння в Російській православної церкві та її структурах. Єпископат, чиновництво, зросійщене духівництво в Україні обстоювали непорушність РПЦ. Кардинальними мали бути зміни щодо запровадження «всенародної соборноправності», рівності єпископату, парафіяльного духівництва та мирян у керівництві церковними справами. Центральним осередком українського церковного руху став Софійський собор у Києві. Його настоятелю В.Липківському належала провідна роль в українізації багатьох парафій Київського повіту. На засіданні Всеукраїнської православної центральної ради 5 липня 1920 року протоієрей заявив: «Щоб відродити нашу церкву, щоб вдихнути в неї живу, ми мусимо вискочити з-під московської церковної влади». У жовтні 1921 року Всеукраїнський церковний собор відродив автокефалію Української православної церкви зусиллями Липківського. Рішення про перехід Київської митрополії під юрисдикцію московського патріархату 1686 року делегати визнали неканонічним. Під час літургії В.Липківський був висвячений на митрополита Київського і всієї України. Жоден тодішній єпископ не захотів взяти участь у Соборі українських православних. УАПЦ вирішила скористатися традицією Олександрійської церкви, за якою допускалася висвята єпископів через рукопокладання священників. Також була висвячена українська ієрархія й затверджені головні засади церкви. В основу ідеології УАПЦ було покладено такі основні принципи, як автокефалія, народно-соборноправний устрій, рідна мова в храмах, церковних школах, духовних семінаріях.

Запровадження цих засад передбачало докорінні зміни в організації церкви та її житті. В.Липківський неодноразово називав себе «церковним революціонером».

Загальне піднесення охопило мирян після Собору 1921 року в багатьох місцях. До Києва рушили цілі прощі почути українську відправу і побачити свою нову народну церкву. Ієрарх користувався неабияким авторитетом у вірян, які вважали його «народним митрополитом», «апостолом національно-релігійного відродження» та навіть «українським Мойсеєм». Він був наділений блискучим даром проповідника й полеміста. Його проповіді пробуджували історичну пам'ять та національну свідомість

вірних, почуття причетності їх до історії рідного народу та його долі. Митрополит чітко формулював своє бачення щодо розбудови національної церкви. Єднання церков допускав лише « в спосіб братерства, а не підлеглости, в спосіб взаємної пошани, а не зневажання, єднання з братерським життям, а не канонічною формою, єднання Христовою любов`ю, а не юридичними умовами».[3, с.4].

Стрімке зростання УАПЦ відбувалося завдяки невтомній праці митрополита. Протягом 1917-1921 років церква вже мала понад 1500 парафій, 30 окружних церковних рад, 30 єпископів. Вона настільки зросла і укріпилася, що комуністична влада вдалася до її фізичного знищення. Процес виникнення українських парафій відбувався під пильним оком органів влади, яка ставила перед собою мету-знищення церкви й атеїзацію суспільства. Для боротьби з УАПЦ використовувала три основні прийоми: розкол церкви, репресії щодо чільних її представників та правові обмеження щодо церкви. Митрополита звинуватили у веденні антирадянської агітації у великих масштабах, згодом усунули від служіння.

Більшовики визнали Українську автокефальну церкву антирадянською підпільною організацією і розпустили її. Але попри вкрай несприятливі умови під постійним наглядом поліції В.Липківський перекладав українською мовою богословську літературу, Святе Письмо, з пам`яті відтворював багато проповідей, писав «Історію Української церкви», працював над вдосконаленням церковного статусу, листувався з українським духівництвом в діаспорі... Дорого заплатив за свої діяння. За вироком трійки НКВС 27 листопада 1937 року митрополита розстріляли. Реабілітований у 1989 році повернувся до нас як священикомученик, а разом з іншими церковними мучениками 1920-1930 років був канонізований III помісним Собором УАПЦ у 1997 році.

Постать церковного реформатора В.Липківського є однією з найтрагічніших в історії України I пол. ХХ століття. Його ім`я стало для багатьох українців символом національного церковного відродження. Він розглядав церковний рух як частину загального українського національно-визвольного руху. Прийняття Собором ухвали про автокефалію української православної церкви має велике історичне значення. Вона стало важливою віхою на шляху формування помісної православної церкви в Україні. Митрополит залишив нам спадок духовності та віри, виробив цілісний погляд на місце церкви в суспільному житті. Наголошував, що церква завжди і скрізь є громадою, позначеною національним характером. Як підкреслював професор Ю.Бойко, він «був виразником найвищих шпилів національної свідомості нашого селянства, репрезентантом селянського українського націоналізму».[4, с.29].

Під впливом церковно-визвольного руху та Собору 1921 р. постали осередки УАПЦ серед української еміграції. Відродження УАПЦ в роки Другої світової війни та національної православної церкви на початку 90-х років генетично тяжіють до Української автокефальної православної церкви 1920-х років.

У 2019 році українській православної церкві надано автокефалію від Константинополя. І хоч нині РПЦ продовжує свою антихристиянську політику, та Дух Божий витає над Україною. Справжнього визволення можемо досягти, за словами Липківського, коли «особливо в часи небезпеки найбільше будемо пильнувати своєї церкви, за неї триматись, як за якор спасіння нашого народу, що на морі життєвому виведе його на рівень з іншими народами.., дасть йому силу самому вільно творити своє життя і за нього душу покладати...». [5, с.155-157].

Література:

1. Липківський В. Відродження української церкви. – Вінніпег, 1961. – С. 8.
2. Вісті Уукраїнського православного церковного Собор. – 1917. – 31 груд.
3. Липківський В. Церква й життя// Церква й життя. – 1927. – Ч. 1. – С 4.
4. Бойко Ю. На головній магістралі. – На чужині, 1951. – С. 29.
5. Липківський В. Проповіді на неділі й свята: Зцілення розслабленого в прикладанні до Української Церкви і народу.-Укр. правосл. братство ім. митр. Василя Липківського.-США,1988.-С.155-157.
6. Зінченко А. Визволитися вірою: Життя і діяння митрополита Василя Липківського.-Київ,1997.- С.152,163,197-193,210-220,379,401-408.

Настя КУЧЕР

К. Г. Стеценко – один із організаторів Української Автокефальної Православної церкви

Українська революція 1917 – 1921 рр. дала можливість українській інтелігенції до негайного розвитку і відновлення українськості у різноманітних сферах.

У всіх регіонах розвивався національний рух, створювалися та діяли українські органи влади, політичні партії та громадські інституції, відроджувалася культура. [4]

Кирила Григоровича Стеценка революційні події застають у Голово-Русаві на Поділлі. З періоду творчого спокою він повертається до активного і насиченого подіями і проектами життя.

Без сумнівів і вагань, що були властиві багатьом інтелігентам того часу, сприйняв Стеценко революцію як довгоочікуваний початок нової доби, як здійснення найдорожчих мрій про визволення народу. “А як почалася революція! – згадувала дружина композитора Євгенія Антонівна. – скільки світлих надій було у його! Пам’ятаю – часопис з маніфестом, що царя скинено і монархії немає. Боже, яка радість була для нього”. [3, ст. 37]

Розпочався “самий світлий період в житті Кирила Григоровича”, – свідчить його дружина, – період бурхливої, напруженої, щедрої праці для нового суспільства. Факти свідчать, що це справді був час небаченого духовного піднесення Стеценка. Ентузіазм, мрія про самовизначення народу, вистраждане неймовірними муками суспільства, – все надихало Стеценка на творче й громадянське дерзання.

Він повертається до Києва, вливається у неймовірний потік роботи. Займається реорганізацією музичної освіти, творчістю (пише, диригує, створює професійні колективи), опікується державними і релігійними справами.

Особливо значущою в діяльності Стеценка була в той час царина духовної культури, проблеми національної церкви. Перспектива власної державності змінила ситуацію. Потрібно було оздоровити церковну сферу... На початку 1917 року К. Стеценко намагається українізувати церковні відправи, але наштовхується на спротив. Відновлюється тісне співробітництво з В. Липківським, до них доєднується М. Леонтович, активізується творчість Я. Яциневича, П. Козицького, М. Вериківського, П. Гончарова. [3, ст. 44]

1 січня 1919 року був ухвалений “Закон про автокефалію Української Православної Церкви”, а 22 травня відбулося перше богослужіння українською мовою. І Всеукраїнський церковний собор 14 – 30 жовтня 1921 року затвердив автокефалію православної церкви в Україні й обрав Василя Липківського митрополитом Київським і всієї України. На соборі був присутній і К. Стеценко, якому не була байдужа доля Української автокефальної церкви.

Всеукраїнська православна церковна рада одним із напрямів своєї діяльності визначила перекладацьку, до якої долучився й отець Кирило Стеценко. Насамперед постало питання перекладу богослужбових книжок на українську мову. Кирило Григорович увійшов до новоствореної перекладацької комісії і незважаючи на відсутність будь яких засобів впродовж кількох років разом з колегами зробив колосальну справу – вони видали українські богослужбові книги.

Поки бракувало українських перекладів багатьох багатослужбових молитов о. Кирило писав їх для молоді Церкви (іноді на замовлення тої чи іншої “парахвії”) церковнослов’янською мовою в українській транслітерації. Не дивно, що саме в автографах цього невтомного патріота знаходимо перші в Центральній і Східній Україні взірці української транслітерації церковнослов’янських текстів ... протягом короткого періоду транслітерування молитовних текстів о. Кирило шукає і знаходить той компроміс, ту золоту середину, яка, зберігаючи традиційну для України богослужбову мову, максимально наближає її до живої, непомітно вводить у церкву віками гнане рідне слово і тим освячує його, водночас готуючи вірних до зміни сакральної мови. Протоіерей Кирило Стеценко з усієї блискучої плеяди композиторів-автокефалів був найбільше причетним до осередку творців нової церковної мови. І, безперечно, – одним із найактивніших садівників рідного сакрального слова. [5]

Задля швидшої українізації, Кирило Стеценко вважає необхідним запровадити загальний спів у церкві та заснувати державну капелу з метою демонстрації духовних творів українських композиторів. У зв’язку із розвитком даних подій виникає нова композиторська школа української церковної музики, яка сформувалася на народнопісенній творчості. А Кирило Григорович Стеценко стояв біля її витоків.

На Всеукраїнському церковному соборі у 1918 р. відбувся знаковий момент – Перший український національних хор виконує «Панахиду» К. Стеценка. М. Грінченко написав про цю подію: “Своєю Панахидою Стеценко показав той шлях, яким повинні йти наші композитори в царині утворення церковної музики”. Цей твір звучав у Софії Київській під час молитви за гетьмана Івана Мазепу після

209 років анафеми. Згодом партитура «Панахиди» розповсюдиться по українських землях і потрапить за кордон.

22 травня 1919 року у Свято-Микільському військовому соборі відправлено першу Божественну Літургію рідною мовою. Українську підтекстовку цієї Літургії – одного з найкращих творів Миколи Леонтовича – зробив найближчий друг і побратим автора священник Кирило Стеценко (за перекладом протоієрея В. Липківського). [5]

27 вересня 1919 року відбувається ще одна знакова подія – перший виступ українського хору УАПЦ Андріївської церкви в залі купецького зібрання, де виконувалися твори К. Стеценка, М. Леонтовича, П. Козицького та інших композиторів.

Неповторну сутність сакральної музики Стеценка найчіткіше окреслив великий знавець цього мистецтва О. Кошиць: «щодо Стеценка, то він дійсно має щось трохи від Архангельського в церковних творах... Та все це дрібниця перед його оригінальністю, “українськістю”, неймовірною ніжністю, глибокою релігійністю та “пісенно-нащадністю” (немає іншого слова!). Це найтонша, найделікатніша лірика італійського пензля в релігійному малярстві.

Дивовижний сплеск духовної енергії митця і творчої продуктивності бачимо в усіх сферах тогочасної його діяльності. За декілька пореволюційних років – попри всі труднощі буття і перезавантаження – Стеценко написав удвічі більше духовних творів ніж за все попереднє життя. Талант і пошукові ініціативи Стеценка визначили його роль лідера мистецької генерації, яку колись передрікав М. Лисенко. [3, ст. 9]

До творчого доробку композитора у сфері духовної музики належать дві Божественних Літургії, Панахида, всенічна, близько 60 піснеспівів для інших служб..., понад 50 колядок і щедрівок для мішаного і однорідного хорів, 45 для дво- і триголосних дитячих хорів, Задостойники (8 творів), Милість спокою (8 творів), Канти і Псалми (8 творів), Прокимени (8 творів), Херувимські (9 творів) та інші.

Кирило Стеценко не полишав роботу у сані священника. У 1920 р. за Великодню Службу у святій Софії, російський єпископат видав наказ про заборону йому у священнослужінні. Проте, він продовжив свою духовну діяльність у лоні УАПЦ.

Іван Власовський у своєму “Нарисі історії Української Православної Церкви” свідчить: «в Одесі довго з захопленням згадували, як о. Стеценко, викликавши велике зворушення концертами своєї капели, в одну неділю в св.-Дмитрівській церкві сам відправив надхненно в українській мові Службу Божу при співі своєї капели; цією відправою була заснована в Одесі українська парафія. Такою ж відправою, з участю української капели, при проповіді українською мовою, були засновані о. Стеценком українські парафії в Єлисаветграді, Черкасах та інших містах». [5]

Бажало цього переходу і волосне село Веприк Васильківського повіту. Взагалі, це село було досить розвиненим у ті часи і настоятельство у місцевому храмі Св. Параскеви вважалося гарним місцем пастирського служіння для будь якого священника. Список населених місцевостей Київського губернського статкомітету за 1896 рік зафіксував, що у с. Веприк на цей час проживало 1822 мешканця у 296 дворах, що давало можливість статично віднести його до досить заселеного населеного пункту. Окрім того, цей список зафіксував 1 вітряний млин у селі, 1 – водяний, 1 православну церкву і 1 церковно-приходське училище... у 1908 р. у селі відкрилося Веприківське двокласне земське Олексіївське (згодом – ремісниче) училище. Розвивалася у Веприку не тільки освіта, а й культура. З січня 1915 р. тут почав діяти аматорський драматичний гурток... [2, ст. 8]

У липні 1920 р. на церковнопарафіяльних зборах у с. Веприк висунуто питання переходу місцевої парафії до УАПЦ. Цьому сприяла обізнаність населення у революційних подіях, адже значна кількість працювала у Києві та була задіяна у «Просвіті». Одногосно було ухвалено перехід та прийняття статуту ВПЦР. А вже у грудні цього ж року Кирило Григорович Стеценко отримав відрядну посвідку на тимчасову роботу на парафію села Веприк, але залишився тут назавжди.

Робочий графік став двобічним: чотири дні у селі (яке за півтора роки стане помітним культурним центром на Фастівщині), три – у Києві, де читав хорову літературу в Музично-драматичному інституті та працював у Всеукраїнській православної церковній раді. У Києві готувалося проведення історичного Всеукраїнського православного церковного собору 1921 р року, який 21 – 30 жовтня здійснив за давньою християнською практикою висвяту ієрархічного єпископату, обрав протоієрея Василя Липківського митрополитом і виніс Ухвалу про автокефалію Української Православної Церкви. Саме К. Стеценкові належить ідея “вимережити” і наснажити процедуру обговорення та дискусій Собору музично-співочим компонентом – хоровою музикою, яку виконували різні хори та диригенти. Учасниками історичної події і керівниками капел були музиканти: П. Гончаров, П. Демуцький, Г. Давидовський, П. Козицький, В. Ступницький, Я. Яциневич. Протоієрей К. Стеценко мав декілька функцій: священника, диригента й автора творів, які звучали у відправах Собору. [3, ст. 9-10]

Вже починаючи з лютого-березня 1921 року почувши про незвичайного веприківського співочого україномовного батюшку, з багатьох сіл Фастівщини, Білоцерківщини і Сквирщини до Веприка Кирилу Стеценку почали надходити постійні прохання громад організувати і відслужити Службу Божу в їх церквах українською мовою. [3, ст. 13]

У травні 1921 р. у с. Веприк за ініціативи Кирила Григоровича відбувається Веприківський районно-окружний передсоборний церковний з'їзд з метою поглиблення українізації парафій.

Світлий батюшка Кирило Григорович заповнив серця не лише вепричан, а і парафіян із сусідніх сіл. Сусіднє село Скригалівка намагалася його переманити до себе пропонуючи більший наділ землі.

Кирило Стеценко був надзвичайно непосидючою натурою і знаходився у постійному русі задля пошуку нових прихильників українізації Церкви серед церковних парафій Київщини, налагоджував з ними за'язки та надавав їм всіляку практичну допомогу в організації україномовних богослужінь... Веприківський пан-отець кожне село тримав у полі свого зору і переживав за стан справ у ньому. [2, ст. 15]

Кирило Стеценко зробив би ще більше, якби його життя не обірвав тиф у квітні 1922 р.

Страшні, трагічні, але найсвітліші для України роки 1917 – 1921 – час національно-визвольних змагань – стали найважливішими у житті Кирила Стеценка. Без найменших вагань він обирає шлях важкої боротьби за Україну, її культуру, духовність і гаряче підтримує відродження Української Православної Церкви, а по кількох роках напруженого виборювання автокефалії стає одним із її перших протоієреїв. [5, ст. 12]

Використана література:

1. Кирило Стеценко : Духовні твори / Редактор-упорядник Гобдич М. М. — К.: Фенікс, 2013. — 404 с.
2. Мондзелевський Е. А. Кирило Стеценко і вепричани у процесі українізації церковних парафій на Фастівщині у 1920 – 1922 роках// с. Веприк, Фастівський р-н, Київська обл.: Меморіальний музей К. Г. Стеценка. Музейні записки і читання. 2012 р. – 48 с.
3. Пархоменко Л. Кирило Стеценко. Київ : Муз. Україна, 2009. 392 с.
4. Українська революція 1917-1921 років. Український інститут національної пам'яті – офіційний веб-сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/aktualni-temy/ukrayinska-revoluciya-1917-1921-rokiv>
5. Хорові духовні твори [Ноти] / Кирило Стеценко ; Український фонд духовної музики ; концепція видання, упорядкування та спецредакція, передмова М. Юрченка. — Київ : Гроно, 1997. — 127 с. — (Антологія української духовної музики ; Серія А. Твори українських композиторів).

Сергій БУРЛАКА

Доля Івана Васильовича Тарасенка – секретаря першого Всеукраїнського православного церковного собору 1921 р.

Іван Васильович Тарасенко народився у містечку Вороніж Глухівського повіту Чернігівської губернії в родині хліборобів з давнім козацьким родоводом. Він був освіченою, шановною серед односельців людиною. Закінчив земську сільську школу, багато займався самоосвітою. Його обирали сільським старостою, був помічником волосного писаря та писарем волосного суду. За організацію зібрань, публічне читання газет і пояснення маніфесту від 17 жовтня 1905 р. у якому проголошувалися демократичні свободи в Росії, його відсторонили від посади писаря волосного суду [1].

Проте, наперекір тиску влади його обрали у 1906 р. до Державної думи Росії I скликання від загального складу виборців Чернігівського губернського виборчого зібрання. Він входив до групи «трудовиків», був членом української фракції. Його підпис стоїть під заявою про утворення місцевих земських комітетів, що відіграли важливу роль у демократизації та децентралізації Російської імперії. Після розпуску I-ї Державної думи його арештували, звинувативши в організації у рідному містечку бойової дружини для захисту єврейського населення від погромів [2, т. 16, арк. 248 – 248 зв.].

З початком лютневих подій 1917 р. в Росії, проголошенням автономії та, згодом, незалежності УНР Іван Васильович продовжував брати активну участь у політичних процесах. Після відновлення роботи Всеукраїнської церковної ради (перша Рада існувала в 1917–1918 рр.) його обрали від мирян до секретаріату цієї організації.

У 1921 р. він – секретар першого Всеукраїнського православного церковного собору, що завершив організаційне оформлення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ) [3, 224].

Зрозуміло, що в такій родині діти виховувались на прикладах козацької слави та в дусі служіння українському народу. Виховання дітей, – Марусі та двох молодших синів Григорія та Івана – переважно лягало на плачі матері – Євдокії Йосипівни.

Маруся навчалась у 2-й українській гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства, відкритій в Києві восени 1917 р. Чимало її друзів-гімназистів вступили до Студентського куреня Січових стрільців і вирушили під Крути, щоб зупинити навалу більшовицької орди [4].

Навчання відновилося лише в березні 1918 р., коли до міста повернулася армія УНР разом з німецькими військами після укладання Берестейського мирного договору.

Наступного року вона облаштувала бібліотеку «Просвіти» у Кам'янці-Подільському. Звідти виїхала на фронт [4]. Восени того ж року захворіла на тиф та ледь жива дісталась домівки. Весь 1920 р. навчалась в університеті, працювала конторницею у Всеукраїнському кооперативному видавництві та учителькою на хуторі Пильня під Пуще-Водицею.

Маруся не змириться з жорстоким правлінням більшовицької влади, вихолощенням всього українського. Восени 1921 р. вона увійшла до складу підпільної організації «Козача Рада Правобережної України», створеної в серпні 1921 р. у Білій Церкві з метою підготовки антибільшовицького повстання. У кінці січня 1922 р. штаб організації переїхав до Києва. Про роботу підпільників знав її батько Іван Тарасович, оскільки його київська квартира на Малій Підвальній, 30 стала місцем їхніх зустрічей.

Проте, «сексотам» ВУНК вдалося проникнути до організації, що привело невдовзі до її розгрому.

Судилице над учасниками «Козачої Ради» відбулося 25 серпня того ж року. До розгляду було подано 325 справ. Серед інших вирішувалася доля трьох членів родини Тарасенків.

Івана Васильовича Тарасенка та його дочку Марусю було засудже но до розстрілу, молодшого сина Григорія тоді відпустили [2, т. 6, арк. 248 – 248].

Кати не залишили в спокої й наймолодшого з Тарасенків – Івана (1907 р. н.). Перший раз його арештовували у 17-річному віці, коли він навчався у Київському художньому інституті, за участь в Українському

комуністичному юнацькому союзу, що діяв при УКП (боротьбистів).

У 1938 р. його засудили на 5 років виправно-трудоих таборів, звинувативши, зокрема у тому, що працюючи в 1933–1936 рр. у ФЗУ «Поліграфіст» на посаді завідувача навчальною частиною «проводив контрреволюційну націоналістичну пропаганду серед учнів, навмисно витискував із програми російську мову» [5, т. 1, арк. 38.].

За спогадами рідних, Іван не виніс постійного морального пригнічення, розлуки з родиною та Україною й покінчив життя самогубством [6].

Під час «великого терору» також було засуджено «трійкою» до смертної кари племінника Івана

Васильовича – Михайла, що працював науковим співробітником музею Інституту історії матеріальної культури Академії наук УРСР [7].

В сучасній Україні історія життя сім'ї Тарасенко поступово пробивається крізь пелену забуття. На зміну російським ідолам, що на тривалий час заповнили українську національну свідомість, постають справжні народні герої і героїні, які своїм прикладом стійкості, мужності та любові до рідної землі допомагають її боронити від тих самих загарбників, що й сто років тому.

Література:

1. Державна Дума першого призову. Портрети, короткі біографії та характеристики депутатів. Москва: «Відродження». 1906;
2. ГДА СБУ, ф. 6, спр. 74554 – ФП;
3. Луговий О.В. Визначне жіноцтво України: іст. життєписи у чотирьох частинах. Торонто: Накладом автора. 1942. С. 225;
4. Лоський І. Марія Тарасенко. Незборима нація. Київ. 2009. 28 червня (ч. 24): Видання історичного клубу «Холодний Яр». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nezboryma-naciya.org.ua/show.php?id=285>;
5. ЦДАГОУ, ф. 266, оп. 1, спр. 61720;
6. Спогади Т.Г. Скрипник та О.Г. Мороз. Особистий архів С.І. Бурлаки,
7. ЦДАГОУ, ф. 266, оп. 1, спр. 49866, т. 1–5.

Анатолій Бондар

Становлення та розвиток Української автокефалії у Білій Церкві 1920-початок 1930 років

Однією з білих плям до недавнього часу як в Україні в тому числі і у Білій Церкві – діяльність автокефальної православної церкви 1920-1930 роки.

Після Лютневої революції 1917 року, національно-визвольний рух, що охопив Україну, заявив про себе на повний голос і в церковному житті. У другій половині 1917 року у Києві була створена Всеукраїнська Церковна Рада (ВПЦР), що складалася з духовенства та мирян. Головою ВПЦР був обраний архієпископ Олексій Дородніцин. До ради також увійшли протоієреї Василь Липківський, Олександр Маричів та інші духовні та світські особистості.

В середині 1917 року владика Олексій видав перший молитовник українською мовою.

Всеукраїнська Православна церковна рада ставила собі за мету створення Української автокефальної православної церкви. Але швидкому вирішенню цих питань заважала як політична нестабільність в Україні та більшовицька агресія проти УНР, так й те, що майже вся православна ієрархія складалася з росіян, які зайняли антиукраїнську позицію.

На початку 1918 року в Києві скликано Всеукраїнський Церковний Собор, який виступив за створення незалежної від московського патріархату української церкви. Однак 19 січня робота Собору перервалася наступом більшовиків на Київ.

Після створення Української Держави, гетьман Павло Скоропадський всіляко сприяв створенню Української автокефальної церкви. Проте, намагання Всеукраїнської церковної ради та гетьманського уряду домогтися автокефалії для Української Церкви знову наштовхнулися на спротив єпископів-росіян. Замість автокефалії єпископи погодились на обмежену автономію від московського патріархату.

Після антигетьманського повстання та встановлення влади Директорії, 1 січня 1919 року був прийнятий «Закон про верховне управління Української Православної Автокефальної Синодальної Церкви».

Відповідно до цього Закону Українська церква зі своїм Святим Синодом та ієрархією позбавилася будь-якої залежності від всеросійського патріарха.

Проте, внаслідок вторгнення до України військ радянської Росії та встановлення радянської влади, завершити процес визнання Української церкви Вселенським православ'ям представники Директорії не встигли.

Після остаточного встановлення більшовицької влади в Україні деякий час російське компартійне керівництво проводило толерантну політику щодо української автокефалії, з метою послабити вплив патріарха Тихона та підпорядкувати російській православної церкви собі.

5 травня 1920 року УАПЦ проголосила про своє відновлення як незалежної помісної Церкви. Тим часом в Україні не залишилось ні одного єпископа, який би був прихильником української церкви, одночасно більшість священників та мирян підтримували дії Всеукраїнської церковної ради.

Організаційне оформлення Української автокефальної церкви відбулось на її першому Всеукраїнському соборі в Софії Київській у жовтні 1921 року, скликаний він був без дотримання канонічної процедури і без участі православних єпископів. Його ініціатором була Всеукраїнська православна церковна рада (ВПЦР) – громадська організація, до якої входила невелика група однодумних священників і мирян. Її головою був соціаліст Михайло Мороз, а серед провідних діячів чільне місце займав протоієрей Василь Липківський. З ініціативи ВПЦР у радянській Україні було утворено та зареєстровано Українську спілку православних парафій (УСПП), на базі якої і мав відбутись собор.

Собор, що проходив з 14 по 30 жовтня 1921 року підтвердив автокефалію УАПЦ, проголошену Всеукраїнською православною церковною радою 5 травня.

Жоден єпископ (усі вони належали до Російської православної церкви в Україні) не захотів узяти участь у Соборі української автокефальної православної церкви, це означало, що згідно з канонами Церкви Собор не мав права обирати предстоятеля (митрополита) та в результаті покладати єпископів. В ситуації, коли неможливо було провести канонічне поставлення єпископів, собор вирішив провести висвячення єпископів через рукопокладення самих священників. Таким чином було висвячено протоієрея Василя Липківського, який став митрополитом УАПЦ та протоієрея Нестора Шараївського. Після цього, вони рукопоклали інших 27 єпископів для УАПЦ.

Процес церковного відродження та створення Української автокефальної православної церкви на початку 1920 років одним з найперших розпочався на Білоцерківщині.

Постановою першого Всеукраїнського православного собору від 24 жовтня 1921 року відновлено давню Білоцерківську єпископську кафедру та обрано єпископом Білоцерківським голову Повітової церковної ради протоієрея Володимира Бржосньовського (Бріосневського) якого 13 листопада у Білій Церкві висвячено в єпископи. Він пробув на цій посаді до 1925 року.

Коротко прослідкуємо життєвий шлях єпископа Білоцерківського Володимира Бржосньовського (Бріосневського), народився 1887 або 1890 року.

Висвячений на священника 1912 року, станом на 1921 рік служив священником у селі Шпендівка Білоцерківського повіту (нині Обухівський район).

Сан протоієрея Української автокефальної православної церкви одержав на церковному соборі Київщини, який проходив 22-26 травня 1921 року.

Як головноуповноважений Всеукраїнської православної церковної ради у Білоцерківському повіті брав участь у I Всеукраїнському Православному Церковному Соборі УАПЦ 14–30 жовтня 1921 року. Того ж року висвячений на єпископа Білоцерківського Української автокефальної православної церкви.

У 1924 році разом із єпископами перейшов до Діяльно-Христової Церкви, із єпископом Петром Тарнавським став одним з керівників цього братства. За такий проступок був відлучений від УАПЦ.

Але в 1926-1927 роках повернувся до УАПЦ, з 1928 по 1930 роки був єпископом Катеринославським.

Заарештований радянською владою 1937 року, вивезений до Котласу в Архангельській області РРСФР, подальша доля невідома, за деякими даними помер в 1937 році.

В червні 1925 р. Всеукраїнська церковна рада УАПЦ звернулася до парафіян Української автокефальної православної церкви на Білоцерківщини з приводу керівництва округи УАПЦ, було повідомлено, що замість Володимира Бжосньовського єпископом Білоцерківської округи УАПЦ стане почесний протоієрей Юрій Тесленко,

13 червня 1925 р. ця справа вирішилася на засіданні Вищої церковної ради УАПЦ, яка відбулася в соборі святої Софії, тобто наречення його на єпископство в Білоцерківській окрузі. Остаточоно був затверджений єпископом Білоцерківської округи УАПЦ Білоцерківським окружним церковним собором 9 листопада 1926 року, пробув на цій посаді до 1930 року.

Коротко подамо відомості про життєвий шлях другого єпископа Білоцерківської округи УАПЦ Юрія Тесленка, народився 8 березня 1894 року в Рівному.

В 1908 році закінчив духовну школу в Гродненській губернії.

В 1914 році закінчив духовну семінарію у Вільно, після закінчення семінарії вступив до духовної академії, але духовної академії не закінчив, бо був мобілізований до армії.

З 1921 по 1922 роки працював на цукроварні спочатку завідувачем бібліотеки, а потім секретарем з охорони праці.

7 червня 1922 єпископом Білоцерківським УАПЦ Володимиром Бжосньовським висвячений в сан священника.

До 1924 року – парафіяльний священник села Черняхова, з 1924 року обраний Кагарлицьким округовим церковним з'їздом благовісником. В лютому 1925 року Київська окружна церковна доручила йому керувати і Ржищівським церковним районом.

В квітні того ж року Ніжинським церковним собором обраний на кафедру Ніжинського єпископа.

З червня 1926 по 1930 рік – єпископ Білоцерківської округи УАПЦ.

У 1931 році заарештований і засланий на 10 років до концтаборів. Покарання відбував у таборах на півночі СРСР. Повернувся з заслання в 1941 році переїхав до Воронежа, потім — до Вінниці. Деякий час працював колгоспним робітником. Помер у Вінниці від сухот 1943 року.

Завдяки архівним документам ми можемо дізнатися як проходив у 1920 роках процес українізації парафій православної церкви у Білій Церкві.

Найперша парафія Української автокефальної православної церкви у місті виникла при храмі святих Апостолів Архипа і Філімона, яка розташовувалася при Білоцерківській гімназії. 26 квітня 1920 року парафія святих Апостолів Архипа і Філімона постановою президії Всеукраїнської Православної Церковної ради прийнята до складу спілки українських парафій, для неї у всеукраїнській спілці парафій визначено три місця, які повинні були бути обрані на загальних зборах парафії.

У зв'язку з ліквідацією гімназійного храму Архипа і Філімона загальні збори парафі, які відбулися 17 квітня 1920 р. вирішили приєднати парафію до Олександрійської, про це були повідомлені парафіяльні збори та православна церковна рада.

22 березня 1921 року відбулися загальні збори Олександрійської сільської громади, що знаходилася на околиці Білої Церкви, на ці збори прибуло 498 чоловік, більшістю голосів головою зборів обрали Трохима Сербина, а писарем – Трохима Харченка. Було ухвалено одностайно затвердити прийнятий Радою Свято-Пантелеймонівського храму статут Української автокефальної православної церкви.

Статут Свято-Пантелеймонівської парафії Української автокефальної православної церкви був зареєстрований Білоцерківським повітовим ревкомом. Настоятелем Свято-Пантелеймонівського храму на початку та в середині 1920 років був Володимир Бржосньовський.

В 1921 році Церковна Рада святого Великомученика Пантелеймона просила благословення від Всеукраїнської Парафіяльної Ради, або Білоцерківського єпископа, щоб перенести Свято-Пантелеймонівський храм до села Олександрія, позаяк храм залишилася від бувших військових шпиталів 803 та 804 за селом на полі, а коли в 1920 році село прийняло під свою опіку Олександрійську парафію, а відтак парафіянам було не зручно, щоб храм залишався на полі, тому Рада уповноважена селом просила благословення про перенесення храму, місце для нього вже було приготовлене.

16 червня 1921 року Всеукраїнська церковна рада повідомила, що не заперечує парафіяльній раді Олександрійської Свято-Пантелеймонівської парафії УАПЦ про перенесення храму бувших військових шпиталів в село Олександрія, якщо не буде заперечення з боку державної влади.

Заперечень з боку влади на перенесення Свято-Пантелеймонівського храму не було, як зазначає в своїх дослідженнях Білоцерківський краєзнавець Надія Тряпїцина розташовувався храм на новому місці в районі сучасної зупинки Вокзальна в напрямку центру міста, нині на місці храму розташовується житловий будинок №97 по бульвару Олександрійському.

Як зазначається в архівних документах на початку 1920 років Свято-Пантелеймонівський храм у Білій Церкві був одним з центральних в Білоцерківській окрузі, свідченням цього було проведення в Олександрійському Свято-Пантелеймонівському храмі 28 грудня 1921 року повітового з'їзду представників парафій УАПЦ, в якому брали участь члени Повітової церковної ради, єпископ Білоцерківський Володимир і представники від 24 парафій Білоцерківського повіту, також представники від мирян, яких було 46 осіб та 11 від духівництва.

Архівні дані донесли до наших днів труднощі з якими стикалися парафії української автокефальної церкви в Білій Церкві, зокрема шалена агітація проти української автокефалії так званих «славянствующих» (насправді Московського патріархату), вони не добирали засобів у боротьбі з церковно-визвольним рухом, але українські священики мовчали, закликаючи до «братолюбства», вважаючи достатньо своїх сил для кінцевої перемоги.

Боротьбу з українською церквою вели комуністи (по наївності українські священики вважали, що з ними боротьбу ведуть «псевдо комуністичні» елементи, не вірячи, що справжні комуністи можуть вести боротьбу з українським церковним рухом).

Також були проблеми з духівництвом, старе духівництво було мало діяльним, більшість духівництва не відзначалися високою освітою, серед духовенства було чимало «шкурників», що працювали лише за шматок хліба.

Зазначені труднощі в здобутті автокефалії в місті можна проілюструвати на прикладі храму «Марії Магдалини, який знаходився на околиці міста Заріччі.

Початок роботи з українізації парафії «Марії Магдалини» розпочався у січні 1921 року.

2 січня того ж року біля храму Марії Магдалини відбулися загальні збори зарічанського сільського товариства на які прийшло 150 чоловік, головував на них Діонісій Степанський, секретарем був Іван Максимов. На цих зборах було винесене лише одне питання, яке стосувалося українізації парафії Марії Магдалини. Сільському товариству прочитаний протокол засідання Церковної ради Білоцерківської Української автокефальної православної церкви від 21 вересня 1920 року з питань які стосувалися українізації церкви, після цього почалося голосування Зарічанського сільського товариства, щодо українізації парафії при чому за українізацію було більшість голосів, проти лише 5.

Але завдяки брудній агітації так званого слов'янського духівництва серед неосвіченої людності цей процес затягнувся. Правда більшість парафіян не раз виносила постанови про українізацію і передачу їй храму, але ці постанови чомусь не були задоволені. Останні загальні збори відбулися на зелені свята 1922 року де за українізацію голосували 9 із 10 парафіян, було покладено кінець цій справі.

Всі матеріали були передані до Повітової ліквідаційної комісії, яка ухвалила передати храм більшості парафіянам-українців. Не дивлячись на три розпорядження відділу ліквідаційної комісії про передачу храму Парафіяльна рада категорично відмовилася віддавати ключі і передавати храм, за що були заарештовані церковний староста і священики, один з яких був головою Парафіяльної ради і лише після 5 денного арешту ключі були віддані і храм передали.

Перша урочиста служба Божа у храмі в статусі автокефального відправлена 30 червня 1922 року, її проводив член Повітової церковної Ради УАПЦ протоієрей В. Самборський, на урочистій службі присвяченій надання храму Марії Магдалини статусу автокефалії співав хор Олександрійської парафії.

22 липня (за новим стилем 4 серпня) 1922 року в день храмового святкування Марії Магдалини відправлена служба Божа єпископом Білоцерківським Володимиром з участю українського духовництва (12 священників, 4 дияконів), на цій службі було багато парафіян.

Таким чином на 1922 рік у Білій Церкві українізовано 2 парафії, Свято-Пантелеймонівську, або Олександрійська, до якої була приєднана парафія Архипа та Філімона гімназійного храму, а також Марії Магдалини. Не українізованим залишився Преображенський собор, який очолювався ворогом українізації протоієреєм Рутським.

На той період тобто 1921 рік Білоцерківський Преображенський собор, знаходився у підпорядкуванні Московського патріарха Тихона, українські парафії Української автокефальної православної церкви московським патріархатом не визнавалися, про це свідчить звернення управляючого Київської митрополії Назарія підпорядкованого московському патріарху від 30 червня 1921 р. до настоятеля Преображенського собору Білої Церкви, що на з'їзд духовенства та мирян православних парафій Васильківського повіту, який мав відбутися 30 червня 1921 року у Преображенському соборі за постановою підготовчої комісії запрошувалися лише представники від православних общин, які знаходилися в церковно-канонічному єднанні з патріархом Московським Тихоном та з Київськими єпископами на чолі з управляючим єпархією преосвященним єпископом Назарієм.

Потрібно зазначити, що крім ворожого ставлення до української автокефалії з боку російської православної церкви, в середині самої Української автокефальної православної церкви виникали незгоди, в тому числі і в Білій Церкві.

Одним з таких негативних проявів в УАПЦ – створення в 1924 році в її середині церковного братства під назвою Діяльної христової церкви, ініціатором її створення було державне політичне управління Української Радянської соціалістичної республіки з метою послаблення УАПЦ. До керівництва Діяльної Церкви Христової увійшли єпископ Білоцерківський УАПЦ Володимир Бжосньовський, ще один єпископ П. Тарнавський та протоієрей К. Янушевський.

Як зазначається в архівних документах такі особи як єпископ Володимир Бжосньовський вносили розбрат в діяльність УАПЦ.

З цією метою в травні 1924 року зібралися великі Микільські збори, на цих зборах були прийняті ухвали, які були обов'язкові для кожного вірного УАПЦ.

Зокрема на цих зборах було ухвалено рішення, щоб жодне братство не могло називатися церквою. Щоб братство мало зносини з державною владою лише через церковні ради і щоб представник церковної ради був у братстві, як і представники братства в церковній раді. Тоді було ухвалено, що всі братства які є в УАПЦ виконали ці постанови церкви протягом місяця, коли хочуть бути належними до неї.

Але так звані братчики діяльної церкви христової не виконали рішення собору, не внесли до свого статуту змін не змінивши назви братства так і називалися діяльною церквою христовою, жодного разу не запросили на свої збори представника Всеукраїнської церковної ради УАПЦ, не відмовилися від безпосередніх зносин з органами державної влади. Порушували канони церкви, навіть брали храми у своє користування, або навіть віднімали їх від парафій УАПЦ, зокрема такі випадки були у Києві з Володимирсько-Либідською парафією та деякими парафіями на Білоцерківщині.

18 червня 1924 року відбувся собор Білоцерківської округи, про який не був повідомлений а ні Митрополит УАПЦ Василь Липківський, а ні Вища церковна рада, ні архієпископ Київщини. Протокол цього собору не був надісланий до Вищої церковної ради УАПЦ. Вища церковна рада не одноразово закликала єпископа Володимира Бжосньовського надіслати протокол цього собору та прибути ради братерського порозуміння до Вищої церковної ради. Хоча єпископ і перебував в Києві, але візитів до церковної ради уникав. Тому вища церковна рада УАПЦ для з'ясування справ змушена була відрядити до Білої Церкви голову Вищої церковної ради В. Потієнка, заступника голови протоієрея Хомачевського та архієпископа Нестора Шараєвського і лише вони здобули цей протокол. Було виявлено що багато неправди висвітлювалося відносно Микільських зборів так і відносно голови Ради Потієнка та Василя Липківського та інших діячів УАПЦ. Всю цю неправду вилив своїми інформаціями єпископ Бжосньовський і ввів в оману свій собор. Представники Вищої церковної ради УАПЦ на засіданні округової церковної ради Білоцерківщини документально спростували неправдивість та безпідставність інформації єпископа Бжосньовського.

Як зазначається в архівних документах єпископ Бжосньовський та округова церковна рада з цими спростуваннями погодилися і занотували це в протоколі, якого єпископ Бжосньовський через кілька

днів обіцяв привезти до Вищої церковної ради, але не привіз. Протокол Білоцерківського собору розсилався скрізь з неправдивими відомостями. На Білоцерківському округовому соборі єпископ Бжосньовський неправдиво висвітлював постанову Микільських зборів про працю братства в УАПЦ і про працю братства «Діяльна Церква», яке намагалося стати окремим від Вищої церковної ради керуючим органом УАПЦ з невизнанням Вищої церковної ради і єпископ Бжосньовський став головою цього братства. Для того братство «Діяльна церква» яке за підписом голови єпископа Бжосньовського і членів протоієреїв Янушівського і Донця та протодіякона Іллінського випустило 25 серпня 1924 року відозву повну неправдивих наклепів та темних натяків на митрополита Липківського, Чехівського і архієпископа Єрешенка і на працю Вищої церковної ради. Єпископ Бжосньовський також виливав багато неправди на митрополита Липківського та на життя УАПЦ.

Як зазначається в архівних документах Вища церковна рада УАПЦ як вищий керівний орган вищого церковного суду, а до вироку суду не знаходила можливість залишити Білоцерківську округу під духовним керівництвом єпископа Бжосньовського, який використовував своє єпископство для руйнування УАПЦ.

До скликання Білоцерківського собору Білоцерківська округа мала підлягати безпосередньо Вищій церковній раді через благовісників-священників Самійла Висовця (Велика Снітинка) Тодора Чехівського (Сидори), Павла Дросенка (Вінцентівка) і Дмитра Довгаленка (Узин).

10 серпня 1924 року до Білої Церкви завітав за дорученнями Вищої церковної ради її голова Василь Потієнко та заступник протоієрей М. Хомічевський і архієпископ Київщини Нестор Шараєвський на нараді Білоцерківської округової ради з представниками Вищої церковної було спростовано всі неправдиві інформації єпископа Бжосньовського, що їх він подав на Білоцерківському округовому з'їзді, про це був складений протокол, єпископ Бжосньовський цього протоколу до Вищої церковної не надіслав, хоча обіцяв сам персонально його привести.

Він подав до Вищої церковної ради 3 жовтня 1924 року заяву яка була недостойна єпископа УАПЦ і повну неправди та штучної тенденційності і взагалі не лише не припинив роботу братства Діяльної Хрестової церкви, а намагався її поширити, хоч цим підпадав під ту ухвалу Великих Микільських зборів, що це братство не належало до УАПЦ.

Коли Вища церковна на підставі зазначеної діяльності єпископа Бжосньовського як єпископа УАПЦ і разом з тим голова братства ворожого УАПЦ запропонувала йому тимчасово до суду відійти від єпископської праці і взяла Білоцерківську округу під своє безпосереднє керівництво і на пастирський погляд архієпископа Київщини Нестора Шараєвського, єпископ Бжосньовський не тільки не скорився, але продовжував керувати Білоцерківською округою як єпископ та голова братства Діяльної Хрестової церкви і передав цьому неканонічному органу і ворожому УАПЦ всі справи округової ради, таким чином не виконав постанови Вищої церковної ради і Великих Микільських зборів 1924 року та присвоїв і перевищив владу з особистою метою.

З приводу такої поведінки єпископа Білоцерківського Володимира Бжосньовського 9 березня 1925 року до парафій УПАЦ на Білоцерківщині звернулася Всеукраїнська православна церковна рада УАПЦ в особі почесного голови ради митрополита Василя Липківського та ін., в цьому зверненні зазначалося, що деякі особи зокрема єпископ Білоцерківської округи Володимир Бжосньовський намагалися посіяти розбрат та розкол у УАПЦ, зокрема вони утворили братство не повідомивши про це Всеукраїнській православної церковній раді, яка стояла на чолі УАПЦ. Потайки від церкви подали для реєстрації свій статут. Вони надали назву цього братства Діяльно-хрестова церква цей статут був зареєстрований. Після його реєстрації лише тоді Всеукраїнська церковна рада довідалася про діяльність цього братства. Хоча фундатори цього братства ховалися від церкви, але як зазначається у зверненні фундатори Діяльної хрестової церкви почали робити злі та брудні наклепи на УАПЦ, на її Всеукраїнську раду, митрополита Василя Липківського.

11 лютого 1925 року Вищий церковний суд в Києві в прилюдному судовому засіданні слухав справу єпископів Володимира Бжосньовського і Петра Тарнавського та протоієрея Костянтина Янушевського, які обвинувачувалися у порушенні церковного статуту. Дослідивши вищезазначену справу Вищий Церковний суд згідно письмовими даними та усними свідченнями допитаних на судовому слідстві свідків визнав за цілковито доведені обвинувачення єпископів Володимира Бжосньовського і Петра Тарнавського та протоієрея Костянтина Янушівського в тому, що вони свідомо пішли проти ухвали великих Микільських зборів 1924 року про припинення діяльності братств в місячний термін не буде змінено статуту їх згідно з ухваленими Микільськими зборами пактами і не тільки не виконали цього і не відійшли від братства «Діяльна Хрестова церква», а ще стали одним із діяльних його членів, а єпископ Бжосньовський крім того став і на чолі цього братства. Свідомо за своїми підписами разом з іншими Бжосньовський як голова, а Тарнавський і Янушівський як члени Ради

братства Діяльної церкви Хрестової випустили 25 серпня 1924 року без згоди та віддання Вищої церковної ради УАПЦ відозву із штучними і неправдивими обвинуваченнями УАПЦ і її окремих діячів і поширили її наліпками її при церквах на парканах, з метою викликати заколот і недовіру серед вірних церкви до керуючих органів УАПЦ і за для підриву і розкладу церкви, незважаючи на канони УАПЦ, що через всеукраїнські церковні збори Великі та поширені збори Вищої церковної ради своїм вірним давало можливість висловлювати вільні думки щодо церковного життя.

Крім того єпископ Володимир Бжосньовський скликав 18 червня 1924 року Собор Білоцерківщини і подав на ньому свідомо неправдиві інформації про Великі Микільські збори і окремих церковних діячів і не тільки не надіслав до Вищої церковної ради протокол цього собору, але навіть не прибув до Вищої церковної ради, хоча вона його двічі викликала і прохала надіслати протокол, при чому цей протокол ширився в інших округових церквах і окремих парафіях і це свідомо робилося з метою викликати заколот та недовіру серед вірних церкви до керуючих органів УАПЦ.

Вищий церковний суд ухвалив виключити єпископа Володимира Бжосновського зі складу УАПЦ та зі складу духовництва УАПЦ

В червні 1925 року Всеукраїнська церковна рада УАПЦ звернулася до парафіян УПАЦ на Білоцерківщини з приводу керівництва округи УАПЦ, було повідомлено, що замість Володимира Бжосньовського єпископом Білоцерківської округи УАПЦ стане почесний протоієрей Юрій Тесленко.

13 червня 1925 року ця справа вирішилася на засіданні Вищої церковної ради УАПЦ, яка відбулася в соборі святої Софії, тобто наречення його на єпископство в Білоцерківській окрузі, а 14 червня в тому ж соборі відбулося його висвячення собором 5 архієпископів на чолі з архієпископом Київщини за участю єпископа Луганського Юрія Прокоповича і при численній кількості священнослужителів

25 травня 1926 року Всеукраїнська православна церковна рада УАПЦ дала відповідь Олександрійській Білої Церкві парафії Святого Пантелеймона УАПЦ з приводу їхнього звернення до Вищої церковної ради про стан парафії та діяльність єпископа Володимира Бжосньовського, у відповіді ішла мова, що єпископ Володимир Бжосньовський не з'являвся а ні до Вищої церковної ради, а ні до Митрополита УАПЦ Василя з приводу єднання його з Українською автокефальною православною церквою. Постанова Вищого церковного суду від 11 лютого 1925 року про виключення Володимира Бжосньовського зі складу УАПЦ залишалася в силі.

У зверненні Вищої церковної УАПЦ до парафії Святого Пантелеймона зазначалося, що для дійсного поєднання єпископа Володимира Бжосньовського з УАПЦ йому необхідно вийти зі складу «Діяльної церкви і відкинути з його діяльності все те, що руйнує УАПЦ, а все інше то балачки, що сіяли розклад, оману серед віруючих.

16 травня 1926 року відбулося засідання парафіяльної ради Свято-Пантелеймонівської парафії села Олександрія, на повістці дня було два питання реєстрація парафіяльного статуту та звільнення отця Володимира з посади настоятеля парафії.

На засідання парафіяльної ради з'явилися: голова парафіяльної ради Яким Бондаренко, члени ради Микола Хоткевич, Семен Ферт, Андрій Гейко, Йосип Штонда, Григорій Гайдученко. Секретарем зборів був обраний Іван Родовиченко.

Голова парафіяльної ради Яким Бондаренко у доповіді зазначав, що відповідальність за реєстрацію статуту взяв на себе єпископ Володимир, але до цього часу його не зареєстрував і коли Рада дізнавшись про це з'явилася до райвиконкому на реєстрацію то вияснилося, що парафія не мала статуту по якому повинна була реєструватися. Як зазначається в архівних документах парафія не мала ніякого відношення і зносин з Вищою церковною радою та Митрополитом УАПЦ Василем. Що настоятель Володимир Бжосньовський відійшов від УАПЦ і бажає реєструвати парафію як нову обновлену на статуті який не був відомий парафіянам Свято-Пантелеймонівського храму.

На цих зборах заступник голови парафіяльної ради Семен Ферт виступив з промовою в якій зазначав, що настоятель парафії Володимир як видно з його заяви в подальшому не бажає працювати в парафії Святого Пантелеймона, що він з деяких міркувань не погоджувався з радою парафії, була пропозиція задовольнити заяву Володимира і звільнити його з посади та відмовити утримувати його на квартирі три місяці за церковні кошти.

На парафіяльній раді було ухвалено рішення позаяк реєстрація статуту набула простроченого характеру і вимагала як скорішої його реєстрації, то рада не маючи потрібних даних для реєстрації статуту, а також не мала під руками жодного керівництва від Вищої церковної ради УАПЦ до котрої була прилучена парафія Святого Пантелеймона, рада парафії твердо стояла на позиціях автокефалії, а тому ухвалила одноголосно уповноважити парафіян Свято-Пантелеймонівської парафії жителів села Олександрія Івана Вдовиченка та Прохора Повшедного поїхати до Вищої церковної УАПЦ і митрополита Василя для потрібної інформації та вказівок відносно реєстрації парафії та подальшого

церковного життя.

Також парафіяльна рада ухвалила рішення звільнити з посади настоятеля парафії отця Володимира згідно його прохання.

Уповноваженим у справах парафії Вдовиченку та Повшедному надавалося право запросити на посаду настоятеля відповідального протоієрея тимчасово до затвердження його загальними зборами.

Після того як уповноважені від парафії Святого Пантелеймона УАПЦ села Олександрії побували у Вищій церковній УАПЦ то Всеукраїнська церковна рада УАПЦ звернулася до парафіян Святого Пантелеймона, в якій висловлювала радість, що після того, як єпископ Дієвої церкви христової Володимир Бжосньовський подав заяву на зречення від парафії Святого Пантелемона, парафія повернулася до УАПЦ. Вища церковна рада закликала Свято-Пантелемонівську громаду твердо і непохитно відстоювати свої церковні права. Для повноцінної діяльності парафії необхідно зареєструвати статут, підтримувати тісний зв'язок з Вищою церковною радою УАПЦ та єпископом Білоцерківським отцем Юрієм Тесленком. У зверненні зазначалося, що Діяльна церква христова її єпископи та священники мали своїм завданням лише руйнації та розколу УАПЦ.

Українська автокефальна православна церква в умовах існування комуністичного режиму не могла довго існувати. Мета окупаційного комуністичного режиму – повне підпорядкування України, і тому навіть найменші українські елементи знищувалися. Вже в кінці 1920 років почалися репресії проти УАПЦ. В 1929 році, були заарештовані більшість діячів УАПЦ, а 28 та 29 січня 1930 року інсценізований владою Надзвичайний Собор у Києві ліквідує УАПЦ. Деякий час напівзнищену церкву очолював Іван Павловський. 22 жовтня 1937 року Митрополита Василя Липківського вчергове заарештували. Старша дочка та двоє синів Липківського теж були заарештовані й відправлені до Сибіру. За рішенням так званої «трійки» НКВД 27 листопада 1937 року Митрополита, якому на той час було 74 роки, було розстріляно.

Протягом 1930 – 1937 років все священство та активні вірні УАПЦ були заарештовані, заслані та розстріляні. Напередодні Другої світової війни ліквідовані майже всі прояви УАПЦ в радянській Україні.

Нічим не відрізнялася ситуація і в Білій Церкві, як зазначає дослідник церковної історії Володимир Перерва з 1927 року Маріє-Магдалинівський храм почергово передали в користування слов'янам та автокефалістам.

З кінця 1920 на початку 1930 років на священників різних конфесій комуністичною владою почався здійснюватися тиск, і священник УАПЦ не витримав тиску і пішов працювати виконробом у в'язницю. Таким чином храм Марії Магдалини став у підпорядкуванні Російської православної церкви.

Багато священників цього храму були розстріляні.

Перед початком німецько-радянської війни храм закрили, за однією версією в ній зробили комору для зерна, за іншою версією зберігалися військові припаси.

Що стосується Свято-Пантелемонівського храму, то на сьогоднішній день не відомо коли він перейшов з статусу автокефальної до Російської православної церкви, як зазначає краєзнавець Надія Тряпціна в 1930 році священником Свято-Пантелемонівського храму був Михайло Демидов.

На думку Тряпціної Свято-Пантелемонівський храм був зруйнований між 1935 та 1937 роками.

Використані джерела та література

1. ЦДАВО України, ф.3984, оп.1, спр.140, арк..1,5-6-7, 51-51 зв.
2. Там само, ф.3984, оп.1, спр.141, арк..21, 24.
3. Там само, ф. 3984, оп.1, спр.146, арк..4-4 зв.
4. Там само, ф.3984, оп.1, спр.148, арк.39.
5. Там само, ф.3984, оп.3, спр.341, арк.1-2.
6. Там само, ф.3984, оп.3, спр.344, арк..15-15 зв., 18-19.
7. Там само, ф.3984, оп.3, спр.407, арк..43-43 зв., 46-46 зв.
8. Там само, ф. 3984, оп.3, спр.542, арк..4-4 зв.
9. Там само, ф.3984, оп.4, спр.267, арк..1.
10. Калініч Г. Перерва В. Храм святої рівноапостольної Марії Магдалини у м. Біла Церква. – Біла Церква, 2006. – С.31.
11. Тряпціна Надія. Храм Св. Пантелеймона на Олександрії. //ХІ Краєзнавчі читання ім. о. Петра Лебединцева. 24 квітня 2014 року. – С.17.

Тетяна ДАКАЛ

ФАСТІВСЬКІ СВЯТИНІ: ХРАМ РІЗДВА ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ УАПЦ У СЕЛІ СНІГУРІВКА

В основі цього матеріалу – титанічна праця двох краєзнавців – Володимира Перерви з м. Білої Церкви та Володимира Дросенка з м. Фастова. Це їм вдалося дослідити історію багатьох храмів на Фастівщині та у 2006-2009 роках видати свої наукові дослідження в декількох невеличких брошурах. Проте саме на ці матеріали посилаються усі наукові кола, продовжуючи вивчати історію місцевих культових святинь. Згодом, підсумовуючи попередні дослідження, Володимир Іванович Дросенко 2020 року власним коштом видав упорядковане та доповнене видання – книгу «Культові споруди Фастівщини. Краєзнавчі розвідки», яку того ж року презентували у Фастівському державному краєзнавчому музеї.

В Україні завжди співіснували різні релігійні конфесії. Українці впродовж століть демонстрували та продовжують демонструвати свою віротерпимість: тут завжди, за виключенням деяких періодів в історії України, вживалися люди різних віросповідань. Та історично склалося так, що на Фастівщині найбільше православних – і храмів, і вірян.

Якщо говорити про Українську автокефальну православну церкву, то відомо, що з 1919 року саме вона стала виборювати канонічне визнання.

Серед церков Фастівського району, які донедавна (до 2018 року) належали до Української автокефальної православної церкви – церква Різдва Пресвятої Богородиці на Снігурівці, Покровська церква у Скригалівці та Кожанці, Михайлівська церква у Дорогинці, Церква Олександра Невського в с. Оленівці, церква Казанської Ікони Богородиці в Паляниченцях, церква Івана Богослова в Мотовилівській Слобідці та Яхнах.

Більш детально хотілося б зупинитися на історії однієї із церков м. Фастова, що належала до Української автокефальної православної церкви – церкви Різдва Пресвятої Богородиці на Снігурівці.

1740 року в селі Снігурівка (яка нині є мікрорайоном Фастова) вже існувала невелика дерев'яна церква Миколи Чудотворця. Скоріш за все, зведена вона була ще за часів заснування села і будувалася як православна. З посиленням польського гніту, її спіткала така ж доля, як і багатьох інших православних храмів Фастівщини – віддали в унію. Проте, не бажаючи зраджувати віру своїх пращурів, під час гайдамацьких повстань Свято-Миколаївської церкви не стало... Але вже наприкінці XVIII ст. постала нова – Богородицька церква, яка певний час теж переходила від православних до уніатів і навпаки.

Офіційні церковні документи не вказують точної дати побудови церкви, вважаючи її невідомою. Славетний знавець старожитностей Київщини Лаврентій Іванович Похилевич, що жив у XIX ст. про дане село та його Різдво-Богородицьку святиню пише наступне:

«СНЕГУРОВКА, село в трех верстах ниже Фастова, на правой стороне Унавы. Жителей обоево пола 309. Церковь деревянная, во имя Рождества Пресвятой Богородицы, построена в прошлом веке, но неизвестно, в каком именно году; по штатам причислена к седьмому классу, земли имеет 90 десятин. Приход ее составляют, кроме Снегуровки, того же ведомства деревни: Малая Снетынка, Офирня Хвастовская».

Храм Різдва Пресвятої Богородиці був порівняно невеликим. У снігурівської церкви було лише 2 бані – одна з них над дзвіницею (хоча переважна більшість тогочасних церков Київщини мали по 3 бані).

Згідно з описом снігурівського храму 1807 року можна відновити приблизний первісний вигляд храму. Як і кожен православний храм, складався з трьох частин. Найважливішою з них був вівтар. Посеред вівтаря перебував Престол, верх якого покритий був жовтою матерією. Тут же, у вівтарі, неподалік Престолу, перебував дерев'яний жертвник.

Окрасою жертвника була велика срібна та визолочена чаша (потир), з якої місцеві миряни причащалися святих Христових Таїн. До чаші належали такі ж срібні і позолочені предмети євхаристичного набору – дискос, ложки та ін.

Були у вівтарі й образи. Серед них виділяються 3 іконографічні зображення.

До вівтаря було добудовано ризницю – місце, в якому зберігався одяг священнослужителів. У середній частині храму, де під час богослужіння перебували прихожани, також було чимало речей. Зокрема, посеред церкви висіло панікадило, на якому в найурочистіші моменти богослужіння запалювали свічки. Окрім того, у різних кутках храму стояли підсвічники з жовтої міді, котрі допомагали панікадилові освітлювати приміщення.

Була в церкві і купіль для хрещення – великий чан, у якому свого часу побував кожен православний мешканець Снігурівки, Малої Снітинки та Малої Офірни.

Коли місцеві віряни вирушали на хресний хід, то вони виносили з собою великий дерев'яний різьблений хрест на 5 корогв – усе це також перебувало в середній частині церкви.

На стінах середньої частини снігурівської церкви висіло 9 великих образів Ісуса Христа, Богородиці та ін. святих.

Досить багатою була і церковна бібліотека, котра окрім двох напрестольних «Євангелій», налічувала 15 богослужбових книг. Тож у снігурівській церкві перебувало чимало стародруків.

Про церковне подвір'я опис містить мінімум відомостей. Так, нічого не згадується про огорожу, хоча в описах інших церков Фастівщини вона є майже обов'язковим атрибутом. Зазначається, що біля храму височіла дзвіниця з однією коморою, в якій зберігалися дзвони. 1861 року було споруджено нову дзвіницю, а також було дещо оновлено й саму церкву.

В різні роки служителями церкви були такі священники як о. Герасим Ковальський, о. Павло Лозицький, о. Іван Шараєвський, о. Іван Бакалинський, о. Іассон Плесецький, о. Мефодій Трезвинський.

1847 року парафіяльним настоятелем було призначено священником о. Григорія Миновича Мізецького і служив він у Снігурівці понад третину сторіччя – довгих 34 роки. Після нього правив службу в церкві його син - Андрій Григорович. Це була заможна священницька родина, яка мала у Фастові прибуткові будинки, а о. Григорій своїм коштом відкрив у селі Снігурівка церковно-парафіяльну школу.

Пам'ятною датою залишився в історії 1908 рік, коли о. Григорій у церкві обвінчав приват-доцента Новоросійського університету Олександра Сергійовича Грушевського з Ольгою Олександрівною Парфененко, а шафером на весіллі був його рідний брат – Михайло Сергійович Грушевський, видатний історик і майбутній Голова Центральної Ради.

Чому ж такі поважні люди обрали місцем церковного таїнства саме провінційну снігурівську церкву? В спогадах самого Михайла Грушевського та його матері Глафіри Захарівни знаходимо наступне: Михайло та Сергій Грушевські були небожами дружини снігурівського священника о. Андрія Григоровича Мізецького – Ганни Амвросіївни Мізецької. Окрім того, сучасники згадували про потаємний характер Олександра Грушевського та його любові до віддалених місць. Їхня мати так пояснила це в одному з листів: “Сашенька хоче там 22 жовтня вінчатися – і тихенько, щоб ніхто не знав. Чому, я й сама не знаю, але такий вже в нього характер скритний”.

Михайло Сергійович також залишив запис у своєму щоденнику про те, як довго діставалися потягом до Хвастова з Києва і яким небезпечним через бездоріжжя був кінний шлях від станції «Хвастів» до села Снігурівки.

Коли в ході революційних подій 1917-1921 рр. ліс став «всенародним багатством», будівля храму була повністю оновлена.

Снігурівський храм має неповторну історію. Він вистояв за атеїстичних радянських лихоліть, проте загинув через трагічну випадковість чи чийсь недбалість вже за наших часів. Снігурівська церква зуміла десятиліттями продовжувати свою діяльність. Деякі місцеві мешканці стверджують, що навіть за советів храм не зачинявся. Проте у фастівському районному архіві зберігся документ, котрий дає підстави вважати, що напередодні II Світової війни його все ж таки на певний час було зачинено. Богослужіння відновилися під час нацистської окупації, коли відчинялося чимало церков.

На погості снігурівського храму збереглося поховання священників Григорія та Андрія Мізецьких, дружини священника Пульхерії та їхньої доньки Пульхерії. Окрім того, тут знаходяться ще 9 поховань, приналежність яких досі не ідентифіковано.

З відновленням незалежності України, місцеві віряни 20 березня 1993 року вирішили перейти до юрисдикції УПЦ КП.

На жаль, 24 вересня 1999 року стародавня святиня, котра не одне сторіччя була окрасою міста, загинула у полум'ї пожежі. Прихожани церкви не один рік виношували ідею відбудови храму. Тож 2002 року відомим кийвським архітектором М.Й. Барановським було виконано ескізний проєкт майбутньої нової церкви.

Під час здійснення будівельних робіт парафія Різдва Пресвятої Богородиці встигла змінити конфесію – і з 12.08.2007 року перейшла у юрисдикцію Української автокефальної православної церкви. Втім це не завадило відбудові храму – і вже 24 листопада 2007 року представником УАПЦ єпископом Бориспільським Панкратієм було освячено хрести нового храму.

Відновлення святині пов'язане зі священником-будівничим (з 2001 року) – протоієреєм Юрієм Федюком, а саме відродження храму стало справою усієї місцевої громади та благодійників.

Науковці Фастівського державного краєзнавчого музею вдячні авторам наукових праць – Володимиру Перерві, Володимиру Дросенку та Віталію Мельнику за цікаві, ретельно досліджені та опубліковані матеріали з історії святинь Фастівського району. Це, беззаперечно, цінні наукові видання, які стануть для майбутніх науковців поштовхом для подальших досліджень храмів нашого краю...

Використана література:

1. Перерва В.С., Дросенко В.І., Мельник В.М. Храм Різдва Пресвятої Богородиці у селі Снігурівці: минуле та сучасність. – Біла Церква: Вид. Пшонківський О.В., 2008.– 36с., іл.
2. Дросенко В.І. Культурні споруди Фастівщини. Краєзнавчі розвідки. – Біла Церква: Вид. Пшонківський О.В., 2020. – 167с., іл.

Учасники Всеукраїнського православного церковного Собору 1921 р.

«Історичні скарби рідного краю»

Ще одним напрямом онлайн роботи музею є збір досліджень про історію та вагомих особистостей Київщини у рамках проєкту «Історичні скарби рідного краю». У 2024 р. отримали цінні дослідження сучасних подій, які відбувалися під час повномасштабного вторгнення

Свої роботи нам презентували:

1. **Волочай Поліна** – учениця 11-а класу Іванківського ліцею №2 Іванківської селищної ради.
Керівник Дубинська Г. М.
2. **Гвоздьова Анастасія** – учениця 7 класу Мотижинського ліцею. Керівник: Борисенко І.О.
Консультант: Тхорук Р.В.

Поліна ВОЛОЧАЙ Іванків вистояв : 36 днів російської окупації

Події вторгнення військ російської федерації під назвою СВО в Україні, а насправді агресія, терор, війна повинні знати у правдивому ракурсі всі: сучасні українці всіх поколінь, жителі країн Європи, яким теж загрожує та яких залякує ядерним ударом росія, увесь світ. Для цього необхідно збирати, записувати, знімати ці події.

Ось я і збрала основні, найболючіші події, факти, інтерв'ю в найбільш потерпілих людей Іванківської ТГ, очевидців страшних 36 днів російської окупації всіх 81 сіл і центру громади Іванківщини Вишгородського району Київської області.

Наша громада першою зустріла російську навалу безкінечних військ, бронетехніки, танків, що рухались з північного кордону Київської області із Білоруссю. Вони зайняли зону ЧАЕС і сунули на Київ через села нашої громади, руйнуючи, вбиваючи за їх планом «Київ за три дні». Уже в перші дні окупації жителі селища були позбавлені світла, води та зв'язку.[2]

Іванків – це селище на півночі Київської області. Зона відчуження, 30 кілометрова зона була зайнята російськими окупантами, вони там за декілька днів окопались від кордону з Білоруссю у рудому лісі, небезпека якого ще не минула. Радіація там висока й досі, тим більше там закопана скрізь радіоактивна техніка, що брала участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Колона йшла далі. На їхньому шляху не повинен був показатись ніхто. Хто їхав, йшов чи переходив дорогу – розстрілювали, техніку палили разом з людьми. Уже в ніч російська техніка із шумом вибухів, пострілів з'явилась в Іванкові на окружній дорозі із Чорнобиля біля пам'ятника «Яйце – символ життя». Там був бій. Із окружної дороги в Іванків заходить 3 дороги. Одна із с. Сукачів, друга неподалік с. Болотня, третя від с. Обуховичі, що йде аж від кордону з Білоруссю із північного заходу від с. Вільча і виселених сіл Поліської громади. Вже 25 -26 лютого росіяни розстріляли мирних людей, що опинились на цих дорогах у своїх машинах, чи йшли пішки у справах, де їх застала російська колона. Канонади, гул, стрілянина, вибухи – все кругом ревіло. Люди вже намагались сховатись, у кого було де: чи то підвали, чи укриття, хтось намагався прорватись лісами на захід або через річку і на Київ.

І ось жахи продовжувались із більшою силою.

Так першими жертвами лягли цивільні люди. Це був священник Козачина Максим. Він зупинив свій автомобіль перед колоною і в церковному одязі із великим церковним хрестом на шії, якого взяв в руки і підняв вище голови, щоб зупинити колону, та отримав множинні поранення, від яких прямо на проїжджій частині впав і довгий час лежав у калюжі крові. Ще в с. Сукачі і Ладижичі було спалено російську техніку пізно ввечері 25.02, де їх зустріли і чекали наші воїни, під час їхньої дозаправки пальним. Саме туди влучив снаряд і все взірвалось і декілька днів горіло.[4] Потім росіяни вирішили зрізати кут між дорогами і заїхали на вулиці масиву Мурашки, на вулиці Михайлівська та 8 Березня, де теж їх було відбито і витіснено. Снаряди літали так, щоб все свистіло і гриміло з обох сторін з підвечір'я аж до ранку. В цей час було знищено масив вулиць, житлові будинки в с. Сукачі, Ладижичі, що поряд із Іванковом. Деякі будинки були знесені аж до фундаментів. Серед місцевих існує така думка, що це райони були кимось здані росіянам, тому що на цих будинках висіли прапори України ще до широкомасштабного вторгнення. А окупанти прийняли це як нацистські центри, або штаби ЗСУ. А вже як були обстріли, то прапорів не було, люди сховали, зняли номери будинків, назви вулиць, а на дорогах

були зняті всі розпізнавальні знаки по населених пунктах.

У с. Оране росіяни під'їхали до річки Тетерів і по всьому лузі шукали понтонний міст, який там був ще в 90 -ті роки і вже десятки років минуло як його зняли. Видно у росіян були карти дуже давні і вони по них просувались ,думаючи скоротити дорогу до с. Димер через луги і ліси, щоб швидше до Києва. Але про западню в с. Козаровичі вони і не могли знати, що їх чекає вода по всій р. Ірпінь і дорога до Києва по цій трасі вже закрита.

Але окружною дорогою техніка йшла безперестанку на Бородянку, Бучу і Ірпінь.[1,с.7] На вишках кожного ранку, ще до світанку, було і в день, а найбільше під вечір сиділо 2 снайпери, які чекали нову техніку і обстрілювали житлові райони на всі сторони. Так на масиві «На кутку» були обстріляні вулиці Поліська, Рильського. Снаряди летіли вздовж вулиць, стріляли із вогнепальної ручної зброї та кулеметів. Були повністю обстріляні будинки 142, п'ятиповерхівка (там теж був прапор України), приміщення автостанції, санстанції, спалені приватні магазини, повилітали вікна в деяких квартирах, було спалено приміщення ЛТС дорожньої дільниці, пробиті загорожі приватних будинків, вікна і пали знову жертвами мирні люди. Так у своєму будинку по вул. Поліській від пострілу у вікно загинула жінка похилого віку, інвалід після інсульту Богданович Світлана. По ній вистрелив один окупант, що сидів на бронемашині, які тільки в'їхали на вулицю від окружної дороги. Вони голосно включили музику і на величезній швидкості мчали до центру Іванкова. А Світлана привідкрила фіраночку, подивитись, що за шум і тут же куля в голову. Смерть настигла миттєво. Діти навіть похоронити маму не змогли, на кладовище нікого не пускали, бо там же недалеко велика розвилка доріг і вони боялися оточення. Вночі на кладовищі палили вогнища.[4,с.16] А сім'ї своїх родичів хоронили у дворах тихо, таємно, без священника. А потім після звільнення хоронили з обрядом православних на кладовищі. Так був знайдений друзями священник, бо він не приїхав додому в с. Розважів до сім'ї. У нього дружина там жила і дві малолітні донечки. Його після звільнення перезахоронили за православним звичаєм на території каплички, що він сам почав будувати в Іванкові неподалік парку на честь наших героїв.

Серед цивільного населення в перші дні окупації російськими військами загинули безневинно також Булавенко Олег – підприємець. Він їхав із сином і собаками у власному автомобілі до підприємства через окружну дорогу. Їх обстріляли окупанти і Олегу відірвало ногу. Допомогу надати неможливо було, бо сунула ворожа колона. Його син витягнув на обочину у в'язку і побіг за підтримкою, та було запізно. Своїми спогадами син поділився в документальному фільмі «Колона».

Тут же на окружній загинув підприємець з Іванкова Савицький Олег, у власному автомобілі він згорів заживо, від підбиття машини. Їх не тривожило: чи були там люди в машині, чи діти, чи літні – вони знищували все, хто і що траплялось росіянам на дорогах. Олега шукали довго. Його обгорілу машину не видно було із кювету, куди її перекинули, стягнувши з дороги, вже обгорілу із тілом чоловіка.

Прямо на площі, де встановлено пам'ятник «Яйце – символ життя» росіяни-нелюди організували бойню. Вони навіть, яйце обстрілювали, залишивши на ньому безліч дірок, вибоїн від куль. Із площі зробили полігон. Все знищили, бордюри, банери, знаки і т. д. зараз все відреставровано. Тут же біля лісу на околиці Іванкова був обстріляний автомобіль Машини Олександра, він віз маму в село. Машину розбили, мама отримала тяжкі поранення голови, струс та інші ушкодження, довго лікувалась в хірургії у стаціонарі. Син теж зазнав тілесних ушкоджень, лікувався амбулаторно.

Сім'я Мірошніченків: дочка, мама і внучка їхали до брата в укриття із центру Іванкова до околиці. Їх машину було обстріляно. До щастя всі залишилися живі. Із стресу ледь вивели малолітню дитину дошкільного віку.

За період окупації росіяни вбили на території громади 4 дітей. Іван Вітер , учень 9 класу, загинув в с. Розважів від ран після обстрілу касетними боєприпасами. Він помер в лікарні від ран, несумісних із життям. В той же день майже поряд загинула ще одна дитина. Батьки цих дітей збиралися евакуюватись у безпечну область на захід України. Але прийшлося хоронити дітей. Мамі Івана відірвало ногу і другу роздробило. Лікарі боролися за її життя. Потім волонтери вивезли сім'ю в Німеччину на лікування, де Олені Вітер виготовили протез і вона проходила реабілітацію в Туреччині. Тут же лікувався і батько Вітер Володимир Іванович. Нині батьки дома. Сина з почесними перезахоронили на кладовищі. Про це був сюжет в новинах ТСН. Інтерв'ю про Івана надавали його однокласники. Росія забрала життя ще однієї дівчинки, яка їхала разом з батьком і братом у автомобілі із села. Вдарив постріл і дитина загинула.

Росіяни викрадали людей із громади. Так по дорозі із с. Прибірськ до с. Хочева було викрадено 2 людей, які їхали по дорозі Чорнобиль – Іванків на велосипедах додому. Їх викрали вивезли до Білорусі. Менший був неповнолітній. Але до щастя, дитина знала номер телефону матері і директор закладу, де перебував хлопчик, подзвонила мамі. Сім'я із представниками забрали дитину додому. А за старшого сина, якому було за 30 років ще й досі нічого не відомо.

Так і невідомо, де подівся фельдшер з Іванкова, який ішов на зміну на роботу на швидку допомогу у своєму робочому одязі. Більш того, що його викрали росіяни і повезли десь у свій польовий госпіталь. Це був Клименко Олег Вікторович. Його син загинув як Герой на фронті. Довго, більше року, його не могли віддати, щоб похоронити. Мати так і жила в лікарні, вона медсестра хірургії, живе надією, хоч би чоловік був живий. Документи про зниклих цивільних зібрали і передали до Гааги. А світ тривожно спостерігає.

В Іванківській громаді село с. Захарівка і Верховісся – знищено повністю. Там довгий час ніхто після руйнувань не вертався. Але згодом частина сімей вернулись, їм надали тимчасове житло, поставили за рахунок іноземних волонтерів дерев'яні модульні будиночки.

Про жахіття цієї трагедії українського народу, звірства, руйнування, гвалтування можна писати томи. Ці страхи, смерті, злочини, окремі епізоди описувались і учнями нашого ліцею в роботах МАН.

Є офіційні державні документи про масштаби руйнувань. Такі як про спалений історико-краєзнавчий музей в Іванкові, де на другий день окупації прилетіло декілька ракет. Картини-шедеври світового масштабу народної художниці чудом зберегли сміливці. В с. Олива росіяни спалили Будинок культури, в с. Олізарівка авіабомбами знищений центр села, Будинок культури, школа, магазини, приватні будинки, в с. Кухарі із 720 будівель вціліло 200. І таких жахів описувати ще можна безліч.

Література

1. Мойсеєнко В.С. Історія знищення, порятунку та виживання. Документально-художнє видання/ Валентин Станіславович Мойсеєнко. Київ: Ліра – К, 2022.-96с. фото
2. Смовж П.Я. Фрагменти української незламності. Документально-публіцистичне видання/ Павло Якович Смовж. Іванків – Київ: «Полісся – телепресінформ», 2023. – 528с; іл.
3. Феценко О.П. Живі історії війни. Книга 2. Документально-художнє видання/ Ольга Петрівна Феценко. Київ: Ліра – Київ, 2023. 304с. фото.
4. Феценко О.П. Пам'ять душі. Іванківщина. Документально-художнє видання/ Ольга Петрівна Феценко. Київ: Ліра – Київ, 2023. 220с. фото.
5. Використані спогади Сергія Костіна, Олени Правдивої, Олени Кравченко.

Анастасія ГВОЗДЬОВА Мощун не здається!

**“Битва за кожне місто і село нашої країни
варта окремої книги. Кожен військовий і цивільний,
хто чинив спротив окупанту. хто підтримує визволителів,
вартий окремої розповіді. Ми пам'ятаємо всіх
– і полеглих, і живих”**

Валерій Залужний.

Моя доповідь буде про село Мощун. Це невеличке село Гостомельської тергромади на березі річки Ірпінь, приблизно в 30 км від Києва. Саме воно на початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну стало справжньою твердинею, що стримала навалу загарбників і допомогла українським військовим виграти битву за Київ.

Трагедія почалась в останніх числах лютого 2022 року, коли велика колона псковських десантників зайшла у Мощун по мосту, який наші не встигли підірвати. Чужинці погано орієнтувалися на місцевості, тож, за спогадами місцевих, ворожа техніка безладно розповзлася селом. Від першої атаки минув тиждень. Тоді вже остаточно стало ясно, що російський бліцкриг провалився. Прорватися в столицю через Гостомель, а потім Бучу, Ірпінь та Макарів путінській армії не вдалося. Мости на підступах до Києва, зокрема і в Мощуні, вже були підірвані. Річка Ірпінь, яка відділяла окупантів від міста, не дозволяла їм швидко підтягувати свою військову техніку. Проте російське командування не відмовилось від планів захопити столицю і вирішило, що переправитися через Ірпінь в напрямку Києва найзручніше через Мощун. Це місце, ймовірно, видавалося їм найбільш мілководним.

5 березня російська артилерія та авіація почали жорстокі обстріли Мощуна. «Я тоді написав, що попаду в рай, бо в пеклі вже побував», – згадує свій пост у Фейсбуці боєць 72-ї бригади на позивний «Горинич». [2] Навіть військові з великим досвідом бойових дій на Донбасі визнавали, що таких інтенсивних обстрілів ще не бачили. Уже вночі бійці 155-ї бригади морської піхоти із Владивостока та

десантники із Костроми форсували річку Ірпінь навпроти Мощуна. Вони зробили це впевнено і зухвало, пригадують наші військові. «Вони йшли у повний зріст, не ховалися, розмовляли голосно, – пригадує «Горинич» [2].

Українці відкрили вогонь, змусивши ворогів залягти й ховатися у найближчих будинках. На підкріплення в Мощун прибули невеликі групи тероборонівців, добровольців, бійців «Іноземного легіону», а також спецпризначенці із Головного управління розвідки та Сил спеціальних операцій. Вуличні бої продовжилися із новою силою. Українські військові почали зачищати село.

Однак, завдавши російським морпіхам і десантникам значних втрат, оборонцям Мощуна не вдалося повністю вибити окупантів із села. «У них було багато сучасної техніки. Вони перекидали її понтонами і намагалися продавити нашу оборону. З нашого ж боку багато людей, можна сказати, боролися з вилами проти них», – розповідає боєць Сил спеціальних операцій на позивний «Генерал».

Тоді українці ще не мали артилерії, якою можна було точно вразити таку складну ціль, як понтонна переправа. Встановити її місцезнаходження, передати координати та вразити понтони – стало однією із основних проблем битви за Мощун. Підтягнувши свою артилерію, росіяни почали рівняти Мощун із землею. «Шість, а на другий день вісім годин безперервного вогню із п'яти батарей. Це просто гігантське використання боєприпасів. Тоді загинуло багато хлопців із 72-ї бригади, у нас теж були досить великі втрати», – розповідає боєць «Борода» [3].

Ще у перші дні повномасштабного наступу виникла ідея пошкодити греблю Київського водосховища, щоб наповнити мілку річку Ірпінь. Це мало б ускладнити окупантам просування до столиці. Після першого підриву води прибуло мало та вже після другого, який стався 8 березня, Ірпінь було не впізнати. «Вранці ми побачили, що вода вже вийшла за русло річки Ірпінь і дійшла до перших будинків Мощуна», – згадує тодішній командир 72-ї бригади Олександр Вдовиченко [2]. Так і зробили. Внаслідок підняття рівня річки її береги перетворилися на болото. Російська техніка вгрузала в землю, забезпечення військ та евакуація поранених все більш ускладнювались, перекидати важке озброєння стало взагалі неможливо. «В боях за Київ дві речі були головними: люди, які стояли за свою землю, і природа. Якби річка Ірпінь не розлилася, невідомо, якою була б доля Києва», – говорить Олександр Вдовиченко [2].

Попри запеклий опір українських військ 15-18 березня окупантам вдалося вийти на околиці Мощуна. «Потужний російський десант вже висаджувався біля Мощуна. Зв'язок з нашими людьми, які були в селі та на околицях, був втрачений, – пригадує полковник Вдовиченко. – Приїхав головнокомандувач Збройних сил В. Залужний разом із командувачем Сухопутних сил О.Сирським. Я їм кажу: «Мощун ми не втримаємо. Треба відходити». Але головком відповів: «Не можемо. Мощун – це дорога на Київ» [5].

Тоді своє вагоме слово сказали наші артилеристи. «З усієї артилерії, яка була, працювали. Усе перетягували сюди», – згадує полковник Вдовиченко [2].

Росіяни в Мощуні були затиснуті між річкою Ірпінь та українською армією і, починаючи з 19 березня, почали відступати. «Дехто з них відійшов до лісу. Хтось поскидав речі й переходив вбрід річку», – розповідає один із розвідників 72-ї бригади [4].

«На цю територію прилетіли десятки тисяч снарядів. Кожен наш боєць – герой. Нам допомогла єдність, бажання людей втримати свою столицю. Тут були всі за одного. Збройні сили, інші військові формування, люди, народ. Дякуючи цьому, ми вистояли», – переконаний полковник Вдовиченко [2]. У битві під Мощуном ЗСУ перемололи три елітні дивізії ВДВ росіян та дві бригади морпіхів.

21 березня українські сили оборони повністю звільнили село Мощун від російських загарбників.

Мине тиждень і залишки десантників і морпіхів разом з іншими російськими частинами в останніх числах березня втечуть із Київщини, Чернігівщини та Сумщини.

Як стверджує президент України Володимир Зеленський, у боях за Мощун, Гостомель, Ірпінь, за інші міста й села Київщини, була визначена доля України та української столиці. Тоді вдалося не просто не пустити російську армію в Київ. Тоді всім у світі стало очевидно, якими є українці та що таке путінська росія [2].

Нині у селі, що стало символом опору українців ворогу, все досі говорить про війну. Навколо сотні зруйнованих будинків, поля всипані вирвами, дерева у лісі посічені осколками... Та життя потроху бере своє: ті, хто повертається відновлює садиби, саджає квіти. А про тих, хто не повернувся з'являються меморіали. Янголам перемоги, що прийняли тут свій останній бій. Вони нагадують про ті страшні дні та ночі. І пам'ять, людська пам'ять, що не дає свідкам спати по ночах, а нам, молодим, забути історію.

Мощун не здається! Мощун не здався!

Література / Електронні ресурси

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D1%89%D1%83%D0%BD>
2. <https://www.radiosvoboda.org/a/moshchun-tut-ukrayina-rozbyla-elitu-armiyi-rf-ta-zupynyla-nastup-na-kyiv-rozsliduvannya/32305176.html>
3. <https://big.informator.ua/uk/2022/10/09/den-moshhuna-selo-yake-stalo-shhytom-dlya-kyyeva-vidznachaye-358-richchya/>
4. <https://kyivvlada.com.ua/news/golovnokomanduvach-zsu-opublikuvav-pershij-film-pro-bitvu-za-moshhun-na-kiiivshhini-video/>
5. <https://www.ukr.net/news/details/kyiv/95961803.html>

**Видання створено працівниками КЗ КОР «Меморіальний музей К. Г. Стеценка» із
використанням фондів колекцій музею
Пропозиції і зауваження:
067-278-49-98, museum_kgstetsenko@ukr.net**